

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

STUDIE

Från förväntan till lång väntan

En studie om hot- och riskbilden på asylboenden

Faktaruta

Hot och risker på asylboende

2016

Centrum för personsäkerhet, Karlstads universitet

Carolina Jernbro & Finn Nilson

Denna rapport behandlar den hot-och riskbild som funnits på asylboende i Sverige med särskild fokus på händelsepanoramats efter den stora flyktingankomsten hösten 2015. Rapporten bygger på en medieanalys, en statistisk genomgång samt en intervjustudie för att beskriva riskbilden, försöka förklara denna riskbild samt ge rekommendationer och råd för framtiden.

MSB:s kontaktperson:

Morgan Jönsson, 010-240 54 21

Publikationsnummer MSB1077 – februari 2017

ISBN 978-91-7383-730-9

MSB har beställt och finansierat genomförandet av denna studierapport. Författarna är ensamma ansvariga för rapportens innehåll.

Förord

Under hösten 2015 hamnade Sverige i ett av de mest ansträngande lägen för samhällets risk- och krishantering i modern tid, då det under mycket kort tid ankom tusentals asylsökande till Sverige i behov av hjälp. I många avseende var det svenska samhället inte förberett på den våg av människor som behövde hjälp och en fristad, och flyktingkrisen testade samhällets resurser till det yttersta under hela hösten 2015 men också en bit in i 2016. Under denna period ställdes stora krav på samhället, i synnerhet på Migrationsverket, att möjliggöra ett humant mottagande, framför allt att se till att boenden fanns att tillgå. Trots omfattande insatser från civilsamhället, staten, kommuner och enskilda individer, kom medierapporteringen att domineras av kaos i mottagandet, familjer och barn som kom till ett kallt Sverige utan vinterkläder samt hur privata bolag tjänade miljoner på att starta asylboenden. Mitt under den största flyktingströmmen, i oktober och november 2015, rapporteras det också allt flitigare i media om anlagda bränder på asylboenden, alternativt anlagda bränder i byggnader där det planeras olika former av asylboenden.

Upplevelsen av situationen, baserat till stor del på medieuppgifter, var att asylsökande under hösten 2015 och våren 2016 var utsatta för en kraftigt förhöjd hot- och riskbild jämfört med vad asylsökande i Sverige normalt har varit utsatta för. Denna potentiella risk- och hotökning ledde fram till att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), under början av 2016, erlade centrum för personsäkerhet (CPS) på Karlstads universitet att studera den hot- och riskbild som funnits på asylboenden i Sverige under den s.k. flyktingkrisen, hösten 2015.

Denna rapport är resultatet av detta uppdrag och är upplagd utifrån fyra delar.

1. Den första delen är en bakgrund där syftet är att sammanfatta den kontext som denna rapport befinner sig inom, dvs. en överblick av flyktingsituationen som den var, det politiska läget, inklusive betydande ändringar i flyktingmottagandet, samt de byråkratiska åtgärder som kan ha påverkat hot- och riskbilden.
2. Den andra delen är en kvalitativ medieanalys där medierapporter från hösten 2015 och våren 2016 relaterat till hot och risker på asylboende analyserats.
3. Den tredje delen är en statistisk genomgång över relevant data. Till exempel ingår sammanfattningar på rapporterade brott, bränder, hatbrott, m.m. som anmälts till myndigheter eller på annat sätt samlats av samhället.
4. Den fjärde delen är en kvalitativ intervjustudie där personal på asylboenden och olika samhällsaktörer som jobbat nära asylsökande och asylboenden intervjuats för att komplettera hot- och riskbilden.

Rapporten avslutas med en sammanfattande diskussion och lärdomar för framtiden.

Carolina Jernbro & Finn Nilson

Centrum för personsäkerhet, Karlstads universitet

2016-12-20

Innehållsförteckning

1. Definitioner	8
2. Bakgrund	9
2.1 Den globala flyktingsituationen	9
2.1.1 Syrien	10
2.1.2 Afghanistan.....	10
2.1.3 Irak.....	11
2.2 Den europeiska flyktingkrisen 2015 – 2016	11
2.2.1 Dublinförordningen	11
2.2.2 Övriga Europas flyktingmottagande	12
2.3 Den svenska flyktingkrisen	12
2.3.1 Asylsökandens demografi	13
2.3.2 Ensamkommande barn.....	17
2.3.3 Hanterandet av den svenska flyktingkrisen.....	17
3. Medieanalys	22
3.1 Syfte.....	23
3.2 Metod	23
3.3 Resultat	24
3.3.1 Det externa hotet - Våldsvåg mot asylboenden	25
3.3.2 Det interna hotet – Risker på asylboende.....	30
4. Hot, våld, brott och risker på asylboenden utifrån officiell statistik	36
4.1 Bränder på asylboenden	36
4.2 Anmälda brott från Polisens register	39
4.3 Hatbrott – Statistik från Brottsförebyggande rådet.....	40
5. Kvalitativ intervjustudie	45
5.1 Metod	45
5.1.1 Datainsamling	45
5.1.2 Analys.....	46
5.1.3 Etiska överväganden	46
5.2 Resultat	46
5.2.1 Från förväntan till lång väntan – Boendet och samhället i samverkan för riskminimering på asylboenden	46
5.2.2 Individer i ny kulturell kontext.....	47
5.2.3 Boendet och personalens betydelse i det riskförebyggande arbetet..	48
6. Diskussion	54
6.1 Hot- och riskbilden	54
6.1.1 Olyckor.....	54
6.1.2 Våld	54
6.1.3 Självskadande beteende.....	55

6.2 Riskökandefaktorer	55
6.2.1 Migrationsverkets placeringsstrategi	56
6.2.2 Den långa väntan	56
6.2.3 Tristessen	57
6.2.4 Kvinnornas roll	57
6.2.5 Åldersbedömningar	57
6.3 Skyddsfaktorer	58
6.3.1 Boendepersonalens betydelse	58
6.3.2 Ett anpassat boende	58
6.3.3 Asylsökande, boendet och lokalsamhället i samverkan	59
6.4 Metoddiskussion	59
6.5 Framtidsrisker	60
7. Referenser	61

Sammanfattning

Sverige har aldrig tidigare i sin historia mottagit så många asylsökande som under 2015. En stor majoritet av dessa 160 000 asylsökande kom till Sverige under en mycket kort period under hösten 2015. Under hösten 2015, fram till sommaren 2016, dominerades också medierapporteringen av rapporter om anlagda bränder, våld, konflikter och andra incidenter både mot och på asylboenden.

Syftet med denna rapport är att undersöka hur hot- och riskbilden ser ut på asylboenden, om mediebilden är korrekt och i så fall vilka orsaker som kan ligga bakom händelsepanoramata. För att undersöka detta har en medieanalys, en kvantitativ statistisk genomgång samt en kvalitativ intervjuundersökning genomförts.

Resultaten visar att trots många incidenter på asylboenden är nivåerna inte anmärkningsvärda, när antalet asylsökande, de asylsökandes demografi, deras bakgrund samt levnadsförhållandena under asylprocessen, tagits hänsyn till. Resultaten tyder på ett antal riskfaktorer som gör att riskerna för incidenter på asylboenden existerar. Framför allt har migrationsverkets placeringsstrategi, där liten eller ingen hänsyn tas till kulturell bakgrund, långa handläggningstider samt bristen på möjlighet till sysselsättning identifierats som riskökandefaktorer. Vad gäller risker på HVB-hem har också metoden för åldersbedömningar identifierats som en riskfaktor.

Ett antal skyddsfaktorer har också identifierats. Mest tydligt är boendepersonalens viktiga roll i att överbrygga kulturella skillnader men också att knyta samman civilsamhället och de asylsökande. Också ett anpassat boende efter de behov och önskemål som finns hos de asylboende har visats vara en viktig skyddsfaktor.

Sammanfattningsvis, trots att hot- och riskbilden på asylboenden inte är anmärkningsvärt hög, kan den sannolikt minskas avsevärt. Att konflikter, bråk och olyckor sker verkar till stor del bero på att den asylsökandes förväntan på ett nytt liv i Sverige förvandlas till en lång väntan med brist på sysselsättning. För att minska riskerna är en rekommendation att utgå från den asylsökandes behov när det gäller rumsplacering, mat och aktiviteter. Det är viktigt att boendet har tydliga regler och ramar, men det måste finnas en flexibilitet hos personal och ledning där hänsyn tas till den asylsökandes bakgrund. God kommunikation mellan personalen och mellan personal och de boende är den absolut viktigaste skyddsfaktorn.

1. Definitioner

I denna rapport, i likhet med medierapportering och övrig dokumentation, används flera olika begrepp som är relaterade till området. Dessa begrepp används om vart andra och blandas ofta ihop. En anledning till ihop blandning kan vara definitionsskillnader mellan engelska och svenska. Viktigast är orden *migrant* och *flykting*, på engelska *migrant* och *refugee*.

Enligt UNHCR (2016), FN:s flyktingorgan, definieras en *migrant* som en person som flyttar för att få ett bättre liv, men är välkommen tillbaka till sitt ursprungliga land. En *refugee* definieras som en person som flyr en väpnad konflikt eller förföljelse och som inte kan återvända. *Flykting*, däremot, definieras enligt Migrationsverket (2016) som en utlänning som har ansökt om asyl och fått uppehållstillstånd i Sverige av flyktingskäl. Skillnaden mellan den internationella och den svenska definitionen är alltså i huruvida en bedömning gjorts av sanningshalten i individens skäl. I praktiken innebär detta att på svenska saknas det ett ord för en utlänning på flykt en väpnad konflikt eller förföljelse men som ännu inte sökt asyl, om inte ordet *migrant* används. Dock, med avseende på definitionen ovan, kan detta också innebära en ihop blandning då migranter inte har rätt till asyl.

Denna rapport kommer i huvudsak beröra asylsökande, som definieras som en utländsk medborgare som tagit sig till Sverige och begärt skydd, men som ännu inte fått sin ansökan slutligt prövad av Migrationsverket och/eller migrationsdomstol. Dock finns tillfällen i rapporten där en utlänning på flykt en väpnad konflikt eller förföljelse men som ännu inte sökt asyl, diskuteras. I dessa fall kommer denna rapport förlita sig på UNHCR definitionen istället för Migrationsverkets definition.

Övriga begrepp som kan nämnas i rapporten är:

Alternativt skyddsbehövande är en person som riskerar att straffas med döden eller att utsättas för kroppsstraff, tortyr eller annan omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, eller som civilperson löper stor risk att skadas på grund av väpnad konflikt.

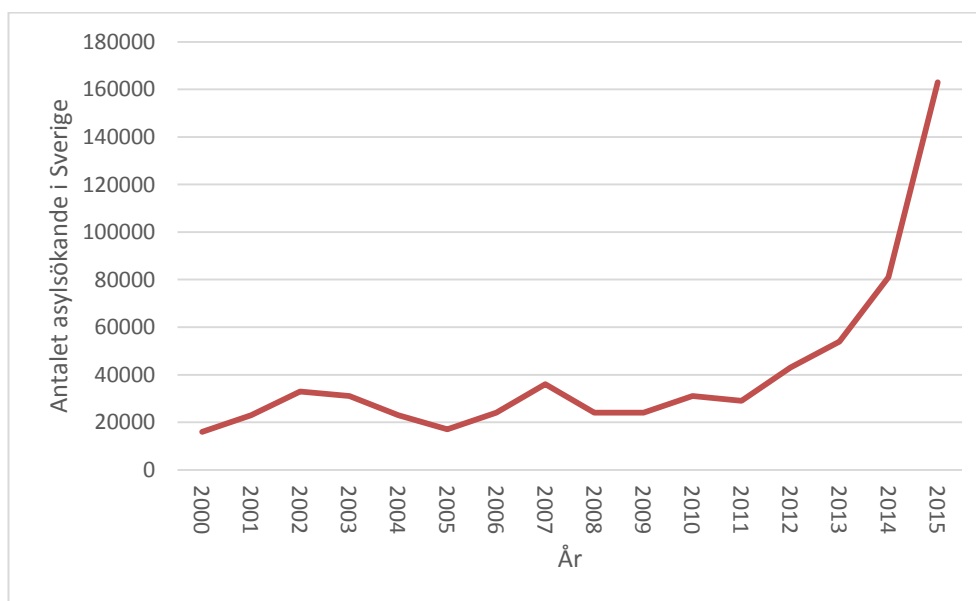
Övrigt skyddsbehövande är en person som antingen behöver skydd på grund av yttre eller inre väpnad konflikt, eller känner välgrundad fruktan att utsättas för allvarliga övergrepp på grund av andra svåra motsättningar i hemlandet, eller inte kan återvända till sitt hemland på grund av miljökatastrof.

2. Bakgrund

Även om antalet flyktingar både i världen och i Sverige slår rekord, är flyktingmottagande inte en ny företeelse, vare sig globalt eller i Sverige. Sverige hade det första större flyktingmottagandet i slutet av andra världskriget, 1945–1960, då flyktingar framför allt kom från Baltikum och östeuropeiska stater. Flyktingmottagandet låg därefter förhållandevis lågt i Sverige och invandring var snarare arbetskraftrelaterad.

Sedan omkring 1980 och framåt har dock flyktingmottagandet ökat i Sverige. Under slutet av 80-talet mottogs människor från framför allt Iran, Chile, Libanon, Polen och Turkiet. Efter Jugoslaviens sammanbrott i början på 90-talet och efterföljande konflikter flydde också många till Sverige under hela 90-talet samt 00-talet. Under mitten till slutet av 00-talet kom allt fler flyktingar från exempelvis Irak och senare Afghanistan, Somalia och Syrien (Migrationsinfo.se 2016).

Trots denna långa erfarenhet av flyktingmottagande i Sverige, är de historiska nivåerna väsentligt olika. Under 2015 sökte över 160 000 personer asyl i Sverige, att jämföras med strax över 80 000 under 2014 och 55 000 under 2013. Även dessa nivåer är höga i jämförelse med första hälften av 00-talet då mellan 15 000 och 30 000 sökte asyl i Sverige (figur 1).

Figur 1. Antalet asylsökande i Sverige 2000–2015 (Migrationsverket 2016)

2.1 Den globala flyktingsituationen

Trots två världskrig så har aldrig tidigare så många människor runt om i världen befunnit sig på flykt som under 2015 och 2016 (UNCHR 2015). Enligt

UNHCR har över 65 miljoner människor tvingats bort från sina hem och 16 miljoner människor är på flykt från sitt land, varav hälften är under 18 år. Av samtliga människor på flykt är över 50% från enbart tre länder; Syrien (4,9 miljoner), Afghanistan (2,7 miljoner) och Somalia (1,1 miljoner). Då dessa tre länder också är de som representerar en majoritet av asylsökande i Sverige (tillsammans med Irak), är det angeläget att övergripande förstå varför dessa människor är på flykt, vilka grupper dessa tillhör, m.m. Därför följer kortare beskrivningar av dessa länder.

2.1.1 Syrien

Den enskilt största gruppen av asylsökande i världen, Europa och Sverige under hösten 2015 och våren 2016 var personer från Syrien där det sedan 2011 pågått ett blodigt inbördeskrig. Kriget började i samband med den s.k. arabiska våren under 2011 då det i flera länder i Nordafrika och mellanöstern genomfördes försök att vältra odemokratiska regeringar. I Syrien kvävdes försöken till en demokratisering våldsamt av Bashir al-Assads regeringsstyrkor genom tortyr, misshandel, våldtäkt och mord. Denna respons från regimen möjliggjorde en tillväxt av olika militära grupper.

I dagsläget innebär detta därför att det existerar, i grova drag, fyra olika stridande grupper i Syrien, vissa med stöd från andra länder; Regimen, med stöd av Ryssland och Iran; s.k. Rebeller, stödda av bl.a. USA, Storbritannien och Frankrike; Kurder, stödda av USA, samt ISIS. Alla stridande grupper har delar av Syrien som de kontrollerar och samtliga slås mot alla andra parter. Trots omfattande försök till fred, har dessa gått om intet (Migrationsinfo.se 2016).

Av Syriens ursprungliga befolkning på ca 17 miljoner är fler än 6 miljoner på flykt inom landet och 4,9 miljoner utanför landet (FN 2016). Av dessa är de flesta i grannländerna Turkiet (2,7 miljoner), Libanon (över 1 miljon) och Jordanien (600 000) (UNHCR 2016).

2.1.2 Afghanistan

I Afghanistan har det pågått krig sedan den Sovjetiska invasionen av landet, 1978. Oroligheter pågick under hela 1980-talet, fram till Sovjetunionens fall, för att sedan fortsätta i form av inbördeskrig, det Talibanska övertagandet och sedan invasionen av USA-ledda styrkor. Efter att de USA-ledda styrkorna lämnade landet fortsatte oroligheter och landet är idag till stor del kontrollerat av regimen men ca 30 % kontrolleras av Talibaner eller ISIS. Stridigheter mellan dessa grupper fortsätter och Talibaner eller ISIS använder sig av självmordsattacker eller bombningar, riktat mot civilbefolkningen. Enbart under första halvan av 2016 omkom eller skadades över 5000 civila i dessa typer av attacker (Time 2016).

Utöver konflikten med Talibanerna och ISIS har vissa etniska och religiösa grupper i Afghanistan haft en utsatt situation, med ett korrupt och osäkert rättssystem. Detta har i synnerhet gällt folkgruppen Hazarerna, som under Talibanregimen (1996 – 2001) förföljts och mördats. Hazarerna är den tredje största grupp i Afghanistan men är shiamuslimer, till skillnad mot resten av

landet som är sunnimuslimer. Trots att Hazarerna nu generellt har det bättre jämfört med tidigare, är många Hazarer på flykt.

Under hela Afghanistans krigsbetonade historia från 1978 och framåt har Afghanistan varit ett av världens länder som producerat flest flyktingar. I likhet med Syrien är de flesta afghanska flyktingar i de länder närmast Afghanistan. I synnerhet finns afghanska flyktingar i Pakistan (ca 2,5 miljoner flyktingar) och Iran (ca 2,4 miljoner). Fler än hälften av alla afghaner som söker asyl i Sverige är ensamkommande barn (UNHCR 2016). Läs mer under avsnittet ”Ensamkommande barn”.

2.1.3 Irak

Invaderingen av Irak, 2003, av amerikanska och brittiska styrkor ledde fram till störtandet av Saddam Hussein och ett demokratiskt nytt styre tillsattes. Perioden mellan 2003 och 2011, då amerikanska trupper lämnade Irak, fylldes av våld och motsättningar mellan shiamuslimer (Iraks största folkgrupp), sunnimuslimer och kurder. I juni 2014 genomförde den militanta islamistiska rörelsen ISIS en rask offensiv mot Iraks norra delar och Mosul, Iraks näst största stad med 1,75 miljoner invånare. Denna offensiv ledde till att ISIS under 2014/2015 kontrollerade en tredjedel av Irak och 2014 utropades ett sunnimuslimskt kalifat i Mosul som sträckte sig över norra Irak och östra Syrien. ISIS framfart innebar att flera hundratusentals shiamuslimer, kristna, kurder och andra mindre folkgrupper försattes på flykt (UNHCR 2016).

2.2 Den europeiska flyktingkrisen 2015 – 2016

Under 2015 sökte fler människor än någonsin asyl i EU. Över 1 321 000 asylansökningar lämnades in till EU, mer än en fördubbling från 2014. I och med att Sverige tillhör europeiska unionen (EU), påverkas Sverige. Att Sverige tillhör EU innebär, från ett asylpolitiskt perspektiv, att vissa gemensamma regler och rutiner måste följas. Att den svenska flyktingkrisen uppstod är också till viss mån kopplad till Sveriges EU medlemskap då man påverkades kraftigt av andra länders agerande.

2.2.1 Dublinförordningen

Enligt EU-lagar har en person som ansöker om asyl i ett EU-land rätt att få en prövning av sin asylansökan. För att säkerställa att det sker finns Dublinförordningen.

Dublinförordningen (Eur-Lex 2013), som är en del av EU:s gemensamma asylsystem, syftar till att personer som har skyddsbehov snabbt kan få tillgång till en asylprövning och därigenom beviljas skydd i EU, samt att effektivisera asylprocessen och minska kostnaderna för medlemsstaterna genom att endast ett EU-land ansvarar för prövningen av en persons asylansökan. Den grundläggande principen är att en asylsökande som kommer till EU ska få sin ansökan prövad i ett land, dvs. det är inte möjligt att få sin ansökan prövad i ett EU-land, få avslag i det landet och sedan försöka på nytt i en annan medlemsstat.

Vilket land som vuxna (samt barn som kommer tillsammans med sina vårdnadshavare) ska bedömas i, bestäms enligt följande ordning. I första hand ska familjegemenskap respekteras. Om en asylsökande har en familjemedlem som tillhör kärnfamiljen (make/maka/sambo/barn under 18 år) som har beviljats uppehållstillstånd som skyddsbehövande eller som har en påbörjad asylprocess i något land inom EU så ska denna stat även ansvara för den asylsökandes prövning. I andra hand, om den asylsökande har uppehållstillstånd i eller visum till något EU-land ska den stat som utfärdat uppehållstillståndet/visumet pröva ansökan. I tredje hand så faller ansvaret på det första landet en asylsökande reste in i. Om det inte går att visa var en asylsökande passerade en yttre gräns, alternativt om mer än 12 månader passerats sedan dess ser man till om den asylsökande vistats i mer än fem månader i ett annat EU-land. Finns det ett sådant land är det detta land som ansvarar för prövningen. I sista hand är det den stat där den asylsökande först ansökte om asyl som ansvarar för att pröva ansökan.

Att en asylsökande endast rest igenom ett land knutet till Dublinförordningen innebär inte att landet blir ansvarigt för att pröva ansökan. Bara vid inresa i EU över en yttre gräns aktualiseras ett ansvar, dvs. det är det land som ”släppt in” en asylsökande i unionen som blir ansvarigt, inte länder den asylsökande endast rest igenom inom unionen.

När det gäller ensamkommande barn är de som huvudregel undantagna från Dublinförordningen. Istället ska ensamkommande barns asylärenden prövas i det land barnet befinner sig och inte i det land barnet först kom till.

2.2.2 Övriga Europas flyktingmottagande

Drygt 592 600 personer fick asyl i EU under 2015, av dessa fick flest (249 300) asyl i Tyskland, följt av Ungern och Sverige. I och med att 1 321 000 asylansökningar lämnades in så innebär det att EU sammanlagt avslag 48 % av ansökningarna. Dock är spridningen mellan länderna stor. Medan Frankrike gav avslag i drygt 73 % av fallen och Lettland i nästan 88 % av fallen, gav Sverige avslag i 28 % och Tyskland 44 % av fallen. Dessa skillnader belyser två kopplade faktorer. Dels är detta ett resultat av skillnader i lagstiftning, där vissa länder kräver starkare bevis på t.ex. förföljelse, men också att olika grupper söker asyl olika länder, dvs. asyl söks i det EU-land där möjligheten är störst att få bifall (Migrationsinfo.se 2016).

En speciell grupp i flyktingsammanhang är ensamkommande barn. År 2015 kom nästan 90 000 ensamkommande barn till EU. Av dessa barn tog Sverige emot över en tredjedel. Drygt hälften av de ensamkommande barnen kom från Afghanistan och ca 15 % kom från Syrien (Migrationsverket 2016).

2.3 Den svenska flyktingkrisen

Enligt Dublinförordningen ska asyl sökas enligt ordningen beskriven ovan. Då de flesta människor som flyr till Europa antingen kommer landvägen från Turkiet eller över Medelhavet i båt, nås i första hand något av EU-länderna i södra Europa, framför allt Grekland. Med bakgrund i Dublinförordningen kan det därför tyckas konstigt att Sverige fick en flyktingkris under hösten 2015. Förklaringarna till detta är fler, dels relaterade till EU och dels till Sverige.

Enligt Dublinförordningen ska en person som söker asyl i Sverige kontrolleras om denna redan registrerats i något annat EU-land. Om en registrering inte skett är det mycket svårt för Sverige att kunna bevisa att en annan EU-stat egentligen är ansvarig för att pröva asylansökan. I de fall kan då inte individen skickas till ett annat land utan Sverige är då ansvarig enligt Dublinförordningen att pröva dennes asylansökan. Även om den asylsökande redan registrerats i Grekland kunde (under 2015) Sverige inte skicka tillbaka individen. EU-domstolen, Europadomstolen och den svenska Migrationsöverdomstolen hade slagit fast att förhållandena för asylsökande i Grekland var så dåliga att det skulle strida mot internationell och europeisk rätt att återsända asylsökande dit.

Även om dessa EU-relaterade faktorer är viktiga, är de irrelevanta om inte den enskilde individen vill söka asyl i Sverige. Den främsta anledningen till att vilja söka asyl i Sverige var möjligheten till att få ens ansökan bifallen. I september 2013 införde Migrationsverket, som första land i EU, att syrier skulle få permanent uppehållstillstånd, snarare än tillfälliga uppehållstillstånd (Expressen 2013). Även om Sverige var populärt att söka sig till redan innan detta beslut, innebar detta att drivkraften stärktes för syrier att inte registrera sig i något annat land än Sverige.

2.3.1 Asylsökandens demografi

Som syntes i figur 1, låg den svenska flyktingmottagande ganska stadigt mellan 2000 och 2011, med en variation mellan 16 000 och 36 000. Även 2012, med 43 000 asylsökande var inte anmärkningsvärt. Från 2013, i samband med beslutet om permanent uppehållstillstånd för syrier, ökade dock antalet avsevärt och, som syns i tabell 1, ökade antalet asylsökande från Syrien betydligt.

Det är dock viktigt att poängtera att den flyktingström som kom under hösten 2015 inte alls enbart var från Syrien. Tvärtom var flyktingströmmen minst lika mycket ett resultat av stora ökningar av flyktingar från Afghanistan och Irak. Antalet av både irakiska och afghanska asylsökande var, under 2015, med råge det största antalet asylsökande från dessa länder under ett år till Sverige. Detta trots att säkerhetsläget i dessa länder, rent generellt, var betydligt bättre än tidigare år.

Tabell 1. Antalet asylansökningar i Sverige per år (2012 – 2015) från de tre vanligaste länderna (Migrationsverket 2016)

	2012	2013	2014	2015
Syrien	7814	16 317	30 583	51 338
Irak	1322	1476	2666	20 858
Afghanistan	4755	3011	3104	41 564

Utöver dessa tre länder, kom det asylsökande från ett 40-tal ytterligare länder under 2015 (tabell 2). Förutom Syrien, Irak och Afghanistan, kan nämnas Statslösa (7 500), Eritrea (7 000) och Somalia (5 465). Vad gäller en särskilt

utsatt grupp, ensamkommande barn, kom tvåtredjedelar (23 000) från Afghanistan (Migrationsverket 2016).

Tabell 2. Antalet asylansökningar i Sverige under 2015 uppdelat på land, kön och vuxen/barn

Medborgarskap	Antal (totalt)	varav män (inkl. pojkar)	varav kvinnor (inkl. flickor)	varav barn	varav ensamkommande barn
SYRIEN	51 338	32 994	18 344	17 596	3 777
AFGHANISTAN	41 564	34 251	7 313	30 080	23 480
IRAK	20 857	15 152	5 705	6 103	1 097
STATSLÖS	7 711	4 622	3 089	2 729	530
ERITREA	7 231	4 715	2 516	2 715	1 939
SOMALIA	5 465	3 571	1 894	2 591	2 058
IRAN	4 560	3 275	1 285	866	166
ALBANIEN	2 615	1 789	826	848	208
KOSOVO	1 779	1 153	626	534	22
ETIOPIEN	1 715	1 242	473	1 005	891
UKRAINA	1 405	856	549	332	17
MONGOLIET	1 152	546	606	295	11
SERBIEN	1 053	570	483	396	18
UNDER UTREDNING	918	578	340	462	139
MAROCKO	906	820	86	432	403
GEORGIEN	891	652	239	139	2
LIBANON	829	540	289	215	22
RYSSLAND	658	373	285	248	9
PAKISTAN	545	421	124	142	44
BOSNIEN OCH HERC.	541	305	236	191	7
SUDAN	495	423	72	105	36
NIGERIA	466	313	153	124	15
MAKEDONIEN	464	251	213	169	13
JEMEN	442	265	177	153	38
AZERBAJDZJAN	440	263	177	142	6
ALGERIET	421	396	25	116	102
STATEN PALESTINA	418	275	143	150	21
LIBYEN	394	351	43	89	48
EGYPTEN	387	291	96	95	10
UZBEKISTAN	350	226	124	78	5
BANGLADESH	343	302	41	62	30

OKÄNT	317	196	121	131	16
ARMENIEN	305	166	139	106	8
JORDANIEN	277	157	120	78	4
KAZAKSTAN	260	143	117	92	4
TURKIET	253	165	88	58	4
VITRYSSLAND	253	189	64	25	2
TUNISIEN	210	187	23	21	11
GAMBIA	178	153	25	37	29
EL SALVADOR	162	97	65	44	
KIRGIZISTAN	155	113	42	26	
KUWAIT	143	99	44	58	13
MONTENEGRO	126	72	54	48	4
UGANDA	114	59	55	20	6

Sammanlagt, under 2015, sökte över 160 000 personer asyl i Sverige. Grupperat på kön och ålder, syns det tydligt i tabell 3 att majoriteten av de asylsökande var pojkar/män mellan 13 och 44 år. Som nämnts tidigare, var majoriteten av de ensamkommande barnen mellan 13 och 17 år och kom från Afghanistan (Migrationsverket 2016).

Förklaringen till den sneda könsfördelningen är till stor del ett resultat av möjligheten till familjeåterförening. Familjeåterförening, anhöriginvandring, eller anknytningsinvandring, är när en person vill flytta till Sverige på grund av att de har en anhörig som har uppehållstillstånd i Sverige eller är svensk medborgare. Detta gäller make, maka, sambo eller barn under 18 år (även adoptivbarn ingår i denna kategori av invandring). Anhöriginvandraren är den som kommer till Sverige och anknytningspersonen är den som redan bor i Sverige. Då Sverige, i september 2013, infört permanent uppehållstillstånd för alternativt skyddsbehövande från Syrien, fanns en möjlighet för familjer att skicka en person ur familjen till Sverige, för att sedan anhöriginvandra med resten av familjen. Flyktvägen från exempelvis Syrien är enormt ansträngande och förenad med livsfara. Detta inte minst i transporten över Medelhavet då små, överfulla båtar transporterar flyktingar. Under 2015 drunknade över 1 800 flyktingar i Medelhavet, under första hälften av 2016 drunknade över 2 500 (UNCHR 2016).

Tabell 3. Antal asylsökande år 2015 uppdelat på ålder, kön och ensamkommande (Migrationsverket 2016)

Åldersgrupp	Antal	varav män (inkl. pojkar)	varav kvinnor (inkl. flickor)	varav ensamkommande barn
0–6 år	18 551	9 689	8 862	312
7–12 år	12 717	7 516	5 201	2 251
13–17 år	39 116	34 171	4 945	32 806
18–24 år	28 920	21 228	7 692	
25–34 år	35 916	24 831	11 085	
35–44 år	16 281	10 961	5 320	
45–64 år	9 869	5 637	4 232	
>64 år	1 507	695	812	
Total:	162 877	114 728	48 149	35 369

Som nämnts tidigare, kom inte alla 160 000 asylsökande jämt fördelat under året. Tvärtom, som syns i tabell 4, kom det under första halvåret färre asylsökande än under 2014.

Tabell 4. Antal asylsökande per månad år, 2014 – augusti 2016 (Migrationsverket 2016)

Månad	2014	2015	2016
Januari	4 451	4 896	4 166
Februari	4 109	4 040	2 732
Mars	4 406	4 117	2 240
April	4 855	3 917	2 049
Maj	6 019	5 376	2 069
Juni	8 073	6 619	2 110
Juli	9 385	8 065	2 161
Augusti	8 877	11 746	2 403
September	9 976	24 307	
Oktober	8 184	39 196	
November	6 009	36 726	
December	6 957	13 872	
Totalt	81 301	162 877	19 930

I Europa var dock bilden en annan. Under första halvan av 2015 kom över en halv miljon flyktingar till EU, framför allt till Grekland. En stor del blev kvar i Grekland, mycket pga. Dublinförordningen och det grekiska flyktingmottagandet "kollapsade" under sommaren 2015. Samtidigt som asylmottagandet mätades i södra Europa, ökade antalet asylsökande in i EU.

Situationen inom EU blev allt mer kaotisk, åtminstone delvis pga. problematiken att ha en gemensam syn på gränser och asylsökandeprocessen men inte asylmottagandet. När, under september och oktober, allt fler länder såsom Ungern, Rumänien, Tjeckien och Slovakien försvårade inträdet till enskilda länder genom att fysiskt bygga staket, blev de länder som fortfarande välkomnade flyktingar allt mer populära. Framför allt gällde detta Tyskland och Sverige (Migrationsinfo.se 2016).

Som syns i tabell 4 var den s.k. flyktingkrisen en period på tre månader, med tyngdpunkten på oktober och november. Under dessa tre månader kom 100 000 asylsökande, dvs. över 60% av hela årets asylsökande.

2.3.2 Ensamkommande barn

En särskild grupp som redan nämnts men som kräver ett eget avsnitt är ensamkommande barn. Under oktober-december 2015 sökte 35 369 ensamkommande barn om asyl i Sverige, att jämföras med ungefär 7 000 som sökte asyl 2014. Av de ensamkommande barn som sökte asyl 2015 var fler än hälften från Afghanistan (över 23 000). Dock ska det noteras att hälften av dessa kom inte direkt från Afghanistan utan från Iran, där de redan var flyktingar. Den näst största gruppen om knappt 4 000 barn kom från Syrien, följt av Somalia och Eritrea. De allra flesta är pojkar (32 522) mellan 13 – 17 år. Antalet flickor var knappt 3 000 (Migrationsverket 2016).

Den stora ökningen av ensamkommande barn kan inte förklaras med samma orsaker som den större flyktingströmmen i Europa. Att antalet ensamkommande barn ökade så pass mycket under 2015 finns det enligt Migrationsverket (2016) istället flera andra orsaker till;

- Att säkerhetssituationen i Afghanistan försämrats långsamt med attacker från olika väpnade grupper (bl. a. Talibaner) och sexuellt utnyttjande av tonårspojkar.
- En långsamt försämrand ekonomi i Afghanistan, vilket innebär att framtidstron är generellt dålig samt att det finns påtryckningar från familj och släktingar att fly till ett industrialiserat land för att sedan skicka tillbaka pengar och hjälpa till att försörja familjen.
- En ökad kunskap om omvärlden, inte minst om villkoren för asylsökande i olika länder. Detta gäller i synnerhet kunskap om skillnaden mellan att söka asyl som vuxen eller som barn.
- Försök från Iran att få afghanska pojkar på flykt i Iran att ingå i de Iranstödda regimstyrkorna i Syrien.

2.3.3 Hanterandet av den svenska flyktingkrisen

Då syftet med denna rapport är att studera risker och hot på asylboenden, är det viktigt att också inkludera hur svenska samhället hanterade flyktingkrisen. För att begränsa denna översikt, kommer enbart aspekter som är direkt relaterade till hot- och riskbilden på asylboenden inkluderas.

Asylprocessen i korthet

Sveriges asylprocess bygger på FN:s flyktingkonvention, vilket innebär att Sverige ska pröva varje ansöka om asyl individuellt. Samtliga personer som söker asyl i Sverige följer samma process. De flesta asylsökande söker asyl efter att de har rest in i landet och vänder sig då direkt till någon av Migrationsverkets ansökningsenheter som finns i Stockholm, Göteborg och Malmö. Vid första kontakt med Migrationsverket måste den asylsökande berätta vem hen är och lämna fingeravtryck. Sedan bedömer Migrationsverket om det är Sverige eller något annat land som ska ta ansvar för asylprövning. Om asylsökande får sin asylansökan prövad i Sverige, så måste personen förklara varför personen söker asyl i Sverige (Migrationsverket 2016).

Under utredningstiden erbjuder Migrationsverket kostnadsfritt boende till den asylsökande. Asylboende benämns ibland som: långtidsboende, tillfälligt asylboende, steg 3-boende, anläggningsboende (ABO), externt anläggningsboende (ABE = lägenheter), kollektivt anläggningsboende (ABK = större hyrda fastigheter) eller tillfälligt anläggningsboende (ABT = upphandlad boendetjänst). Boendet kan vara en lägenhet som delas med andra asylsökande, men det kan också vara ett kollektivt boende på en anläggning, exempelvis tidigare hotell eller skola. Oftast drivs anläggningarna av en privat leverantör. Detta sker genom ramavtal eller direktupphandlingar (Migrationsverket 2016).

Tabell 5 redogör fördelningen av asylsökande, baserat på ålder, utifrån typ av boende. Viktigt att notera är att när det gäller ensamkommande barn, får dessa bo på s.k. HVB-hem. Dessa ingår i kategorin ”övrigt boende”.

Tabell 5. Andel personer boende i migrationsverkets mottagningsystem. (Migrationsverket 2016)

	ANLÄGGNINGS- BOENDE (ABO)	EGET BOENDE (EBO)	ÖVRIGT BOENDE	Totalt
0-6 år	15 488	4 410	293	20 191
7-15 år	13 186	3 929	14 601	31 716
16-17 år	2 533	788	17 472	20 793
18-19 år	5 829	2 308	238	8 375
20-59 år	62 790	33 864	413	97 067
60-64 år	672	921	9	1 602
64+ år	622	1 504	20	2 146
Totalt:	101 120	47 724	33 046	181 890

Not: Anläggningsboende (ABO) är boende som Migrationsverket erbjuder, normalt en lägenhet i hyreshus. Eget boende (EBO) avser boende där personen själv ordnat boende hos en släkting eller motsvarande. Exempel på "övrigt boende" är familjehemsplacerade barn, vistelse på sjukhus m.fl.

Asylboenden för vuxna eller familjer

Vid placering på asylboende, är grunden att den asylsökande är hänvisad till det asylboende där det för tillfället finns plats. Detta kan vara i en annan kommun än där den asylsökande registrerats eller där ankomstboendet ligger. Enligt Migrationsverket är det "viktigt att alla i boendet respekterar varandra och visar varandra hänsyn, oavsett religion, kultur eller sexuell läggning". Grundregeln vid placering på asylboende är att ingen särskild hänsyn tas asylsökandes olikheter. Migrationsverket försöker dock att tillhandahålla asylboenden anpassade till personer som befinner sig i en särskilt utsatt situation. Myndigheten exemplifierar på sin hemsida med HBTQ-personer, ensamkommande barn, äldre, gravida eller ensamstående med minderåriga barn. Det kan också handla om att man är allvarligt sjuk eller har en funktionsnedsättning eller psykiska besvär. Andra skäl som föreligger för ett särskilt anpassat boende kan vara upplevda händelser i form av människohandel, tortyr, våldtäkt eller andra former av psykologiskt, fysiskt eller sexuellt våld, eller kvinnlig könsstympning. Vad gäller religion, nationalitet eller kultur, tas generellt ingen särskild hänsyn och det finns inte speciella asylboenden för dessa grupper (Migrationsverket 2016). Enligt ansvarig minister, Morgan Johansson (S), ska istället eventuella motsättningar mellan grupper lösas genom ökad bevakning (Svenska Dagbladet 2016).

Mottagandet av ensamkommande barn

Hanterandet av ensamkommande barn i Sverige skiljer sig jämfört med vuxna asylsökande. Då barn och ungdomar under 18 år som kommer ensamma till Sverige och söker asyl skyddas av FN:s konvention för barns rättigheter, samt behandlas särskilt i relation till Dublinförordningen, är det viktigt för myndigheter att åldersbestämma individen för att säkerställa att hen är under

18 år. Alla ensamkommande barns ålder utreds därför av Migrationsverket under asylprocessen, dels genom intervjuer och dokumentation från hemlandet, men också medicinsk åldersbedömning, sedan årsskiftet 2015/2016. Den medicinska åldersbedömningen innebär att en läkare gör en handleds- eller tandröntgen. Åldersbedömningen går inte att överklaga och den huvudsakliga bevisbördan är på den ensamkommandes goda man. Av de barn som ansökte om asyl 2015 bedömdes de allra flesta vara i åldrarna 13–17 år. Vissa av barnen som kommer är dock så små som 2–3 år (Migrationsinfo.se 2016).

Då Sverige har skrivit på FN:s konvention om barns rättigheter, innebär det att alla barn som vistas i Sverige har samma rättigheter till bostad, sjukvård och skolgång. Barnkonventionen säger också att barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla beslut som rör barn. Dublinförordning, sedan 2014, har också satt barnen i en särskild framskjuten position. Barn kan få ett offentligt biträde vid handläggningen, vilket innebär att det blir lättare för ett barn att överklaga sitt beslut. Det finns även förbättringar som gör att det blir enklare att återförenas med sina familjemedlemmar. Sedan ändringen av Dublinförordningen kan beslut om överföring av ensamkommande barn endast ske om barnet fått ett laga kraft beslut i ett annat land. Finns inget sådant beslut från tidigare asylansökningar så prövas barnets ärende i Sverige. Det betyder att ytterst få barn omfattas av Dublinförordningen och att ännu färre faktiskt påverkas av den, (Migrationsinfo.se 2016)

I Sverige ansvarar kommunerna för mottagandet av de ensamkommande barnen. När ensamkommande barn ansöker om asyl anvisar Migrationsverket en kommun att ansvara för barnets boende och omsorg på ett hem för vård eller boende (HVB). Barnet placeras i en kommun men finns med i Migrationsverkets mottagningssystem tills uppehållstillstånd beviljats. Alla ensamkommande barn har rätt att företrädas av en god man och denne har rätten och skyldigheten att bestämma i alla frågor som handlar om barnets personliga, ekonomiska och rättsliga angelägenheter. En annan viktig uppgift är att stödja barnet i kontakterna med Migrationsverket under tiden verket prövar barnets ansökan om asyl. Det ligger också på den gode mannen att stödja barnet i att leta efter anhöriga. (Migrationsinfo.se 2016)

Förändringar i regelverket kring asylprocessen och asylboenden

Trots direktupphandlingar under hösten 2015, räckte inte detta för att hantera den stora strömmen av asylsökande. Därför genomfördes också ett antal regeländringar i upphandlingarna (framför allt oktober 2015 men även tidigare) för att hantera situationen. Samtidigt innebar detta en potentiell ökning av hot- och riskbilden för de asylsökande. Ett par exempel är (Migrationsinfo.se 2016; Svenska Dagbladet 2015; Sveriges Radio 2014);

- Gränsen för antal boende under samma tak höjdes till 650 istället för det tidigare 200.

- Migrationsverket kunde när som helst minska kravet på att varje person ska ha minst fem kvadratmeter yta på sitt rum. I flera fall minskades boyta per person från 5kvm till 3kvm.
- Förändringar i kraven på redovisningen av brandskyddet i oktober 2015.
- Kravet på minst två kilometer till närmaste kollektivtrafikshållplats togs bort.
- Kravet på en lekplats inom 500 meter från boendet togs borta.
- Inget krav på låsbara skåp på rummen.
- Brandskyddet skulle endast på begäran redovisas till Migrationsverket.
- Kravet att det skulle ta maximalt fyra timmar att ta sig till ett av Migrationsverkets kontor togs bort.

Trots dessa förändrade regler hade det svenska samhället svårigheter att hantera flyktingströmmen. Därför infördes tillfälliga gränskontroller den 12:e november 2015. Dessa gränskontroller innebar att passkontroller infördes vid Sveriges gränser. Gränskontrollerna infördes för att få bättre kontroll över vem som kom in i landet, men minskade inte möjligheterna att söka asyl. Trots detta så minskade antalet asylsökande kraftigt i samband med införandet av gränskontroller. Anledningen till minskningen av asylsökande under mitten till slutet av november ansågs vara en (eller flera) av nedanstående (Politologerna 2015):

- Färjebolagen började att kräva id-handlingar för att få gå på färjan från Tyskland till Sverige, vilket innebar att asylsökande inte släpptes på båten. Gränskontrollen för till exempel tågtrafiken från Danmark skedde dock inne i Sverige och innebar alltså inget hinder för att söka asyl.
- Kontrollerna kan ha fungerat som en psykologisk avskräckande effekt på viljan att ta sig till Sverige.
- En minskad ankomst av personer på flykt till EU

En sista viktig förändring som skedde var de nya asylregler som trädde i kraft den 20 juli 2016. I korthet innebar regeländringen att de som tidigare hade rätt till permanent uppehållstillstånd (t.ex. Syrier) nu enbart fick tidsbegränsad uppehållstillstånd. Regeländringen innebar därför också en begränsning av anhöriginvandringen och därmed chansen till familjeåterförening. Lagen är tillfällig och ska gälla under tre år. Medan konventionsflyktingar har fortsatt rätt till familjeåterförening har de personer som bedöms som alternativt skyddsbehövande inte samma regler. Om asylansökan kom in efter den 24 november 2015 så kommer personen inte ha rätt till att återförenas med sina anhöriga i Sverige om den personen benämns som alternativt skyddsbehövande. Den nya lagen påverkar specifikt många syriska flyktingar som kommit till Sverige då de oftast bedöms vara just alternativt skyddsbehövande. Även om lagen röstades igenom sommaren 2016, kan den medieuppmärksamheten kring framtagande av lagen påverka riskbilden på asylboenden. Utkastet till lagen presenterades i februari 2015 (Regeringen 2016).

3. Medieanalys

En av de bidragande orsakerna till initieringen till detta projekt var den subjektiva upplevelsen av att hot- och riskbilden ökat mot landets asylboenden. Denna känsla var till stor del ett resultat av medierapporteringen kring problematiken.

Per definition är media en kanal som ger information till medborgarna och ger människor möjlighet att övervaka händelser i sina omgivningar samt få information om ”vad som hänt” eller ”vad som bör göras”. Även om nyhetsmedier är en viktig kanal för riskkommunikation, är de samtidigt självständiga aktörer som formar och sänder ut ett eget budskap (Olofsson 2009). De har alltså både en viktig funktion som medskapare i samhällets syn på risker, men också allmänhetens riskuppfattningar. Vad gäller risk så har media tre utpräglade funktioner; ögonöppnare för nya risker; en offentlig plattform för olika riskdefinitioner och medskapare till riskkulturen (Höijer 2009).

En viktig aspekt är att media formar den allmänna opinionen genom de frågor de lyfter fram och belyser. Detta innebär att vissa risker uppmärksammas, medan andra ignoreras. På detta sätt utgör media en definitionsmakt, då medierapporteringens inramningsfunktion till viss del definierar hur vi uppfattar händelser och ämnen. Utifrån ett nyhetsvärderingsperspektiv lyfter media hellre fram de risker som är konkreta, förenklade, tillspetsade, polariserande eller personifierade, än de risker som inte faller under dessa kriterier (Jarlbro 2004). Man väljer heller inte att belysa de vanligaste riskerna, utan visar generellt ett större intresse för risker som resulterar i dramatik och sensationer. Det har också visats att negativa händelser tenderar att få mer uppmärksamhet än positiva händelser inom nyhetsrapportering (Savadori et al. 2010).

Massmedierna väljer ut nyheter utifrån nyhetsvärderingsprincipen. Konkret så innebär det att följande punkter är relevanta:

- Ny – nya händelser eller ämnen, helst som ingen annan uppmärksammat
- Uppseendeväckande – sällanhändelser, ex. en ovanlig sjukdom eller en katastrof
- Negativ – negativa händelser får större uppmärksamhet
- Nära – närhet såväl geografiskt som kulturellt, gärna händelser där någon svensk kan lyftas fram
- Personlig – ögonvittnesskildringar, gärna personer som presenteras med namn och ålder
- Förenklad – lättbegripligt, komplexa problem får sällan medialt utrymme
- Polariserad – konflikter och motsatsförhållanden

- Händelser – fokus på olyckor som sker här och nu, inga framtida risker

När det gäller nyhetsmedier har tidningar en viktig roll. De vanligaste typerna av tidningar är morgontidningar och kvällstidningar. Enligt Sifos förtroendebarmeter som genomfördes 2015 (Kantar Sifo 2015) är morgontidningarna ett medium som befolkningen litar på i stor utsträckning. Det som utmärker morgontidningarna är att den största delen av inkomsterna kommer från annonsintäkter och prenumerationer, medan den största delen av kvällstidningarnas inkomster kommer från lösnummerförsäljning. Kvällstidningarna måste därför locka till sig läsare genom dramatiska löpsedlar och sensationella förstasidor (Hallin & Hallström 2003).

3.1 Syfte

Syftet med medieanalysen var att undersöka nyhetsmedias rapportering kring hot och risker på och mot landets asylboenden och HVB-hem utifrån följande frågeställningar:

- Vilka hot och risker kopplat till asylboenden lyfter nyhetsmedia fram?
- Förändras medias rapportering om hot och risker kopplat till asylboenden över tid?
- Vilka ord förekommer mest i tidningsrubrikerna?

3.2 Metod

Sökningar i databasen Retriever Research för perioden 2015-09-01 – 2016-05-31 genomfördes där de 4 största rikstäckande tidningarna: Svenska Dagbladet, Dagens Nyheter, Aftonbladet och Expressen inkluderades. Sökorden "asylboende", "flyktingboende", "flyktingförläggning" och "HVB" användes. Endast artiklar som förekom i tidningarnas pappersversion inkluderades, för att utesluta dubletter av samma artiklar.

Sökningen resulterade i totalt 991 träffar. Dessa granskades manuellt och de träffar som inte var relevanta utifrån hot, risk och säkerhet sällades bort. Totalt 290 artiklar var relevanta och analyserades i sin helhet med kvalitativ innehållsanalys, som är en empirisk grundad analysmetod med syftet att dra tillförlitliga och välgrundade slutsatser från en text (Krippendorf 2004). Analysmetoden har också stora tolkningsmöjligheter. Den kan fokusera på det manifesta innehållet; det som beskriver de synliga och tydliga inslagen i texten. Metoden kan också fokusera på det latent innehåll, vilket är den bakomliggande, djupare meningen av texten. Både manifest och latent innehåll innefattar tolkning men varierar i djup och abstraktionsnivå (Graneheim & Lundman 2004).

Analysprocessen startade med en översiktlig genomläsning av de utvalda tidningsartiklarna för att få en helhetskänsla. Sedan följde en noggrann genomläsning av varje artikel där de meningsbärande enheterna; de fraser som är relevanta för denna studies frågeställningar, togs ut. Därefter kodades meningsenheterna och grupperades i kategorier.

Förutom en kvalitativ analys har en kvantitativ innehållsanalys genomförts för att se vilka ord som förekommer mest frekvent i tidningsrubrikerna. Wordle har använts för att generera ordmoln av tidningsrubrikerna för att illustrera de ord som förekommer mest.

3.3 Resultat

Innehållsanalysen resulterade i sju kategorier och utifrån dessa framkom två tydliga teman; det externa hotet och det interna hotet (se tabell 6). I analysen blev det tydligt att medias rapportering skiftar från att mellan september och december 2015 handla nästan uteslutande om det externa hotet på asylboenden till att under januari till och med maj 2016 fokusera på de interna riskerna på asylboenden och HVB-hem.

Tabell 6. Resultat av innehållsanalys av tidningsartiklar

Tema	Kategorier	Koder
Det externa hotet - Våldsvåg mot asylboenden	Bränder, vandalisering, våld och hot mot asylboenden	Många bränder på kort tid
		Vandalisering, hot och våld
	Motivet	SDs ansvar
		Rubricering av bränder som Hatbrott/ terrorism/rasism
		Minskande sympati för flyktingar
	Oro och rädsla	Oro bland de som bor i området
		Oro och rädsla bland asylboende
		Oro och rädsla bland anställda på boende
	Säkerhetsarbete – hur ska boenden skyddas mot externa hot	Hemlighålla boenden
		Bevakning - polisflyg, militär, vaktbolag, hemvärnet
		Polisens resursbrist
	Det interna hotet - Risker på asylboenden	Brott på boenden, mellan boende och boende och anställda
Bränder		
Mord, mordförsök och knivdåd		
Sexuella övergrepp		
Orsaker till våld på boenden		Vissa grupper mer utsatta - kristna
		Trångboddhet, låg boendestandard och psykisk ohälsa
		Långa väntetider i asylprocessen
		Boendes olika bakgrund
Säkerheten på asylboenden för de boende och anställda		Säkerhetsbrister på boenden
		Åldersbedömningar
		Dålig arbetsmiljö för anställda

3.3.1 Det externa hotet - Våldsvåg mot asylboenden

Från september till december 2015 rapporteras det främst om externa hot mot asylboenden i media. Detta tema har framkommit utifrån de fyra kategorierna;

Tabell 7. Bränder som förekommit 2015 till och med oktober månad. Källa: Expressen

23 MARS	En brand utbryter på ett boende för ensamkommande flyktingbarn i Kolbäck.
1 MAJ	130 personer utryms från ett asylboende i Filipstad efter att en brand uppstått i en av boendets lokaler.
22 MAJ	Ett flyktingboende i Gusum utanför Valdemarsvik med tio lägenheter eldhärjas.
17 JUNI	En balkong på ett asylboende i Vilhelmina eldhärjas.
19 JUNI	Två brandbomber kastas in på ett blivande asylboende i Filipstad. En mindre brand utbryter.
20 JULI	Misstänkt anlagd brand i källaren på ett asylboende i Bengtsfors.
14 AUGUSTI	Brand utbryter på ett boende för ensamkommande flyktingbarn i Värnamo. Den tros vara anlagd.
16 AUGUSTI	Någon sätter upp ett brinnande kors vid ett asylboende i Malung.
16 AUGUSTI	Samtliga boende på en flyktingförläggning i Arboga flyttas till andra boenden efter att två föremål med brandfarlig vätska hittats vid boendet.
19 AUGUSTI	En byggnad under renovering för ensamkommande flyktingbarn eldhärjas i skånska Höllviken
5 SEPTEMBER	En lägenhet i ett boende för ensamkommande flyktingbarn i Boden eldhärjas. Händelsen rubriceras som misstänkt mordbrand.
29 SEPTEMBER	En kraftig brand utbryter i en lagerlokal på en camping vid Stenungsund som delvis används som flyktingförläggning.
13 OKTOBER	Brand utbryter i en barack i Arlov. Lokalen skulle dagen efter ha tagits i bruk som boende för ensamkommande flyktingbarn.
17 OKTOBER	En skola i Kånna utanför Ljungby, iordningställd som flyktingboende, brinner ner till grunden. Polisen misstänker att branden är anlagd.
18 OKTOBER	En gammal skolbyggnad i Onsala i Kungsbacka, tänkt som asylboende, brinner ner. Inledningsvis har polisen inga teorier om vad som orsakat branden.
21 OKTOBER	Tilltänkt asylboende utsätts för skadegörelse och försök till brandattentat i Upplands Väsby. Natten mot torsdagen börjar även ett planerat asylboende utanför Perstorp att brinna.
23 OKTOBER	En brand utbryter på ett planerat flyktingboende utanför Eskilstuna. En byggnad brinner ner till grunden och polisen utreder mordbrand.
26 OKTOBER	Flera anlagda småbränder blossar upp vid ett planerat flyktingboende i Oskarshamn. Samma kväll försöker någon tända eld vid ytterdörren till en fastighet i Lund där man har mottagning för ensamkommande flyktingbarn.
27 OKTOBER	En mindre brand bryter ut på ett planerat flyktingboende i Färingtofta i Klippans kommun. Polisen uppger att någon kastat in en sten och en flaska med något brännbart.
28 OKTOBER	Tre förs till sjukhus. Vid 02-tiden på natten börjar en före detta förskola i Danderyd brinna. Förskolan skulle i november göras om till ett asylboende. Senare på kvällen får tre personer föras till sjukhus efter en brand i Migrationsverkets asylboende i Malmö. Ett rum brändes ut helt.
29 OKTOBER	Ett hem för ensamkommande flyktingbarn i Tjörnarp utanför Höör brinner. Enligt polisen ska brandfarlig vätska ha sprutats på fastigheten, sedan ska någon ha tänt på.

DN skriver den 26 december 2015 att asylboenden har eldhärjats 43 gånger det senaste halvåret. I en tredjedel av fallen orsakades branden av olyckor, i andra fall tros de vara anlagda. De skriver att polisen inte misstänker att det finns ett samband mellan bränderna. I april skriver SvD att asylboenden fortfarande

brinner i Sverige och att sedan 20 februari 2016 har 18 incidenter med anknytning till asylboenden eller HVB-hem rapporterats.

Tidningarna rapporterar också i stor utsträckning om andra hot mot asylboenden som förekommer, bland annat om bombhot, skadegörelse, brandbomber och knivdåd. De skriver också om att Migrationsverket larmar om att flyktingsmugglare allt oftare tar sig in på asylboenden i Sverige för att pressa människor på pengar. DN skriver den 9 dec: *En stor grupp främlingsfientliga personer samlades utanför ett asylboende i Strängnäs under tisdagskvällen. De satte upp en banderoll med slagord om massinvandring.*

Expressen skriver, utifrån en granskning av tidningen Expo, att antalet attacker mot flyktingboenden under hösten 2015 är historiskt högt. Som mest intensivt var våldet de två sista veckorna i oktober med en attack om dagen i snitt: *Handgranater, molotov-cocktails, krossade fönster, knivhot och misshandel. Tidningen Expo har granskat höstens våldsvåg mot asylboenden - som är värre än under 1990-talet. - Siffrorna visar att det är intensivare nu än då, säger forskaren Helene Lööv till Expo. (Expressen 11 dec)*

I februari 2016 rapporteras frekvent i samtliga fyra tidningar om de 14 personer som misstänkts ha planerat en attack mot ett asylboende i Nynäshamn. DN skriver den 10e februari 2016: *Fjorton män med polsk bakgrund anhölls på tisdagen, misstänkta för att ha förberett en attack på ett asylboende i Nynäshamn. Brotten rubriceras som förberedelse till grov mordbrand och grov misshandel.* I april 2016 rapporterar SvD att det inte fanns nog med bevis och att utredningen därför lades ned.

Majoriteten av rubrikerna rörande bränder och andra attentat mot asylboenden var koncentrerade till slutet av 2015, framförallt oktober månad.

Motivet

Tidningarna skriver om bränderna som hatbrott där rasism ligger som grund. I flera tidningar diskuteras Sverigedemokraternas ansvar och inblandning i bränder på asylboenden då Sverigedemokraterna i Lund lagt ut kartor och listor över tilltänkta flyktingboenden på Facebook. Citat från politiker om SDs inblandning och ansvar framkommer i tidningsartiklarna. DN skriver (30 oktober): *Sverigedemokraternas retorik bidrar till att skapa rädsla och kan bli den utlösande faktorn för attentat. SD-ledarens avståndstagande från brända flyktingförläggningar är inte tillräckliga, säger utrikesminister Margot Wallström (S) i en intervju om flyktingkrisens rötter och effekter.*

SvD skriver att sympatin för flyktingar har minskat. Detta baserat på en analys av vad människor uttryckt i flyktingfrågan de senaste månaderna i samarbete med företaget Lissly. Det som granskats är vilka inlägg som delats mest av användare på sociala medier såsom Twitter, Facebook, Instagram, forum och bloggar. I september var 76 av de 100 mest delade inläggen i sociala medier, som innehåller ordet "flyktingar", sympatiskt inställda gentemot flyktingar. I

oktober hade motsvarande siffra sjunkit till 57 samtidigt som inläggen som är kritiska mot svensk flyktingpolitik eller mot flyktingar har ökat från 21 till 35 av de 100 mest spridda från september till oktober.

Oro och rädsla

Tidningarna rapporterar om de boendes och de anställdas rädsla efter de många bränderna på asylboenden runt om i landet. DN skriver bland annat om ett utsatt asylboende i Borlänge där rädda och sömnlösa flyktingar turas om att patrullera runt byggnaden på nätterna. Expressen skriver att de har varit i kontakt med en 61-årig kvinna som arbetar på ett asylboende i Sverige. Hon uttrycker att hon är så rädd och orolig att hon inte vågar gå ut med namn, bild eller ort i tidningen.

I några tidningsartiklar uttrycks att det finns en oro från samhället i stort. SvD (21 okt) skriver: *Den senaste tidens misstänkta branddåd mot flera flyktingboenden har fått statsminister Stefan Löfven (S) att reagera. Han kallar bränderna "fruktansvärda" och anser att samhället som helhet drabbas av oro och otrygghet. I en annan tidningsartikel från samma dag: Tankar går till den främlingsfientliga vågen på 1990-talet - är det på väg att hända igen? Även boende i områden där asylboenden brunnit är oroliga enligt tidningarna.*

Säkerhetsarbete – hur ska boenden skyddas från externa hot

I oktober och november rapporterar tidningarna om att landets polisdistrikt har uppmanats att höja bevakningen kring boendena. Det handlar bland annat om polishelikoptrar som ska bevaka asylboenden i glesbygden och ordningsvakter på boenden. Det framkommer också att Migrationsverket ska hemlighålla var nya asylboenden ska öppna och att de ska skärpa brandskyddet på sina boenden. Dessutom rapporteras att Säpo ökar vaksamheten i den digitala miljö där främlingsfientliga rörelser hyllar bränderna.

Tidningarna skriver om polisens resursbrist och överbelastning och att polisen vill ha stöttning från militär och civilförsvaret. Tidningarna uttrycker också brister i polisens arbete när det gäller att klara upp de bränder som förekommit. DN skriver i oktober: *Trots den långa listan över misstänkta mordbränder har polisen bara hittat två personer som nu är misstänkta för förberedelse respektive försök till grov mordbrand på asylboendet i Borlänge.*

I samtliga tidningar rapporteras om en polisman som blir rasande och säger vid ett ingripande på ett asylboende i Emmaboda i april 2016: "Din jävla däre, åk hem din jävla arabjävel, åk hem till ditt jävla land". Polis mannen är anmäld för misshandel, olaga hot och förolämpning, och har omplacerats till inre tjänst.

Tidningarna rapporterar också om Migrationsverkets incidensrapport för 2015 där det rör sig om 1 400 händelser på Migrationsverkets boenden, i deras lokaler och när myndighetens personal varit ute på kommunala eller privata asylboenden. År 2014 anmäldes totalt 900 incidenter.

Tidningarna lyfter fram vissa boenden som särskilt utsatta. Aftonbladet (14 dec) lyfter fram ett antal incidenter på ett och samma HVB-hem i Uppsala, Hoppet Kil, där det förekommit narkotika på rummet hos en boende, bilstöld och vansinnesfärd med hemmets bilar och en boende som dömts till sluten ungdomsvård efter att ha knivhuggit en 45-årig man. En ungdom på boendet har också anmält att en i personalen ofredat honom sexuellt.

Den 31 maj lyfter DN ett av landets största asylboenden, Trängslet utanför Älvdalen, efter "Kalla faktas" granskning. DN skriver att enligt "Kalla fakta" har det anmälts sex fall av våld och sexuella övergrepp mot kvinnor sedan mitten av december; två fall av misshandel, två dödshot, ett sexuellt ofredande mot barn och ett våldtäktsförsök. Dessutom skriver DN att flera boende vittnar om incidenter som varken anmäls eller tagits på allvar av Migrationsverket.

Det rapporteras också om sexuella övergrepp på och i anslutning till asylboendena. Det fall som framförallt uppmärksammas i media är 15-åriga "Namir" från Afghanistan som blev våldtagen av tre 16-åriga afghanska flyktingar i september 2015. DN skriver (4 februari 2015) att det pågår flera polisutredningar om sexbrott på och i anslutning till olika typer av boenden och att offren är unga pojkar.

Tabell 8. Sexuella övergrepp på eller i anslutning till asylboenden och HVB-hem. Källa: DN

Alvesta. Två 16-åriga ensamkommande pojkar väntar på att åtalas för våldtäkt mot barn och barnpornografibrott i början av januari. En ensamkommande pojke som uppges vara 12 år och bodde på samma HVB-hem ska ha utsatts för övergrepp utomhus och samtidigt filmats

Västerås. Personal vid ett stort asylboende anmälde i januari i år en misstänkt våldtäkt på en 10-årig pojke. Ännu är ingen misstänkt gripen.

Västerås. En ensamkommande pojke i okänd ålder ska ha flytt från ett HVB-hem i november efter att ha utsatts för sexuellt ofredande. Ännu är ingen misstänkt gripen.

Uppsala. Två 16-åriga ensamkommande pojkar väntar på att åtalas i en utredning rörande våldtäkt mot barn, sexuellt ofredande och barnpornografibrott. En ensamkommande pojke, som uppges vara 11 år, hälsade på i ett familjehem och ska där ha blivit våldtagen och ofredad.

Ljungby. Personal vid ett asylboende anmälde i januari att en 10-årig pojke utsatts för sexuellt ofredande. En 22-årig man riskerar nu åtal.

Många tidningsartiklar rör mordet på 22-åriga Alexandra Mehzer som arbetade på ett HVB-hem för ensamkommande flyktingbarn i Mölndal, där hon den 25 januari 2016 knivhöggs av en 15-årig ensamkommande flykting. Under våren rapporterar tidningarna om ytterligare tre mord som listas nedan.

- Mord/dråp i Ljusne utanför Söderhamn den 13 februari: På ett lägenhetsboende uppstod en konflikt mellan flera asylsökande och sammanlagt fyra personer knivskärs. Samtliga som skadades är asylsökande, och en av dem avlider. Polisen omhändertog fyra personer.
- Mord/dråp i Storå utanför Lindesberg den 4e mars: En 19-årig man knivskars till döds. Han hittades sedan i sin lägenhet med svåra knivsår i bland annat halsen. Mannen avled några timmar senare till följd av skadorna. Två män i 25-årsåldern kunde gripas direkt på platsen, medan en tredje - en man i 30-årsåldern - senare lämnade över sig själv på polisstationen. De fyra inblandade männen bodde i samma lägenhet i den lilla orten Storå.
- Mord/dråp på ett asylboende i Rättvik den 24e mars: En man kom in till en vårdcentral i Rättvik med sticksador som sedan gjorde att han avled. Polisen misstänker att han mördats på ett asylboende i Rättvik.

Karin Welin, ordförande Almega Asylboendeföretagen, skriver en debattartikel i Aftonbladet den 22 april att bilden av bråk och våld på asylboenden inte stämmer. Hon skriver: *Det är även viktigt att komma ihåg att alla brott och tveksamma incidenter som äger rum på ett asylboende måste rapporteras för eventuella åtgärder från myndighet. Det innebär att även sådant som inte skulle ge upphov till en polisanmälan, som en trasig fönsterruta, måste polisanmälas för att boendet ska kunna få ut ersättning för skador av Migrationsverket. Brottsrapporteringen framstår därför som opropotionerligt hög i relation till faktiska brott och antal människor det handlar om.*

Orsaker till våld på boenden

De orsaker till hot och våld på landets flyktingboenden som tidningarna lyfter fram är trångboddhet, traumatiserade personer och motsättningar mellan grupper.

Det rapporteras om flyktingarnas psykiska ohälsa och trauma som en bidragande orsak till våld på boenden. Aftonbladet skriver i maj att mannen som mördade Alexandra flera gånger hade försökt ta sitt liv och flera anställda vittnar i förhör om en rad larm, om att mannens psykiska problem var alltför allvarliga för att tas om hand på boendet. Barn- och ungdomspsykiatrin bedömde ändå att han skulle kunna bo kvar på hemmet.

I tidningarna rapporteras om de boendes olika bakgrund som en orsak till våld och bråk mellan boende. Flyktingar från länder som är i konflikt med varandra bor på samma boende, vilket kan skapa bråk. Expressen skriver angående mordet på 19-åringen i Storå att polisen utreder om de inblandades bakgrund

är motivet bakom händelsen då de fyra männen på brottsplatsen var från både Somalia och Etiopien, två länder som till och från varit i konflikt med varandra.

Flera artiklar i tidningarna, framförallt DN, handlar om att kristna flyktingar är en grupp som trakasseras på asylboenden runt om i landet och att det skulle vara bättre om det fanns asylboenden som var avsedda för endast kristna flyktingar. Det diskuteras också om Svenska kyrkans roll i att ta hand om kristna flyktingar.

Säkerheten på asylboenden för de boende och anställda

Flertalet artiklar handlar om säkerhetsbrister på boenden, framförallt på HVB-hem. I början av december 2015 skriver SvD att landets HVB-hem inte räcker till i takt med att fler ensamkommande barn och unga kommer till Sverige. Handläggningstider förlängs, barnens behov utreds inte och tonåringar tvingas dela på trånga rum. SvD skriver också att regeringen föreslagit att införa enklare stödboenden för ensamkommande flyktingbarn med syftet att avlasta ett hårt ansträngt mottagningssystem och att socialstyrelsen föreslår bland annat att kravet på dygnet runt bemanning på HVB-hem ska tas bort, liksom kravet på att föreståndaren för hemmen ska ha högskoleutbildning. Detta för att få fram fler platser till ensamkommande flyktingbarn. SvD skriver dock att bland ensamkommande finns många som snarast behöver ett mer kvalificerat boendestöd än det som erbjuds i dag, inte mindre.

DN skriver att ett trettiotal kommuner vägrar att ta emot ensamkommande barn. Samtidigt har 29 kommuner anmält sig själva för allvarliga brister i mottagandet av barn som söker asyl. I februari rapporterar SvD om att över 1000 ensamkommande barn i Malmö har placerats i HVB-hem utan att en socialsekreterare träffat barnen, trots att svensk lag kräver att barnets behov måste ses över. Vidare skriver SvD att enligt en granskning av HVB-hem som de genomfört drivs en del boenden utan tillstånd och att personal inte kontrolleras mot polisregistret.

Några artiklar handlar om vinstintresset hos de privata företag som driver boendena vilket drabbar personalen och de boende. SvD skriver i november 2015 om en granskning av Attendo efter att en ungdom tagit sitt liv på ett av Attendos boende för ensamkommande flyktingbarn. Granskningen blottade brister i koncernens arbete. I anslutning till mordet på Alexandra Mehzer skriver tidningarna om att socialtjänsten visste att pojken som knivhöggs henne led av allvarlig psykisk ohälsa och att boendet fått resurser för extra personal, men trots detta arbetade Alexandra Mehzer ensam. Flera artiklar handlar om personalbrist på HVB-hem och att personalen ofta behöver arbeta övertid som följd. DN ger exempel på en kvinna som säger att hon arbetat 16 dagar i rad och en man som har jobbat 270 timmar under en månad. Förutom personalbrist rapporterar tidningarna om att personalen har dålig beredskap för att klara av våld, hot och konflikter och att det finns för få väktare och ordningsvakter att få tag i.

I februari skriver SvD om en öppen utfrågning i riksdagen om de ensamkommande flyktingbarnen och socialtjänstens ansvar. Gunilla Hult Backlund, generaldirektör på Inspektionen för vård och omsorg (IVO), berättade att antalet HVB-hem för ensamkommande har stigit från 525 till 1 209 på ett år och att IVO inte klarar att hålla jämna steg. Hon säger att det är svårt att få tag i kompetenta och erfarna föreståndare. Det blir därmed fler oerfarna aktörer med låga kunskaper om den verksamhet de ska bedriva och ansvara för. Många erfarna socionomer slutar för att arbetet är betungande, det finns inga utvecklingsmöjligheter och lönen är låg. Konsekvensen blir bristfälliga utredningar om flyktingbarnens behov. På grund av minskade anslag tvingas IVO spara pengar trots att behovet av tillsyn i kommunerna ökat. Gunilla Hult-Backlund varnar att det kan få allvarliga konsekvenser.

I tidningarna diskuteras åldersbedömningar, särskilt efter Alexandra Mehzers mord då hennes mördare visade sig vara över 18 år och att några av de våldtäkter som skett på HVB-hem har begåtts av vuxna män som uppgett en lägre ålder. I en artikel i Expressen (31 jan) diskuteras problemet med medicinska åldersbedömningar, då det inte är en säker metod för att exakt kunna avgöra ålder på en person. De tillgängliga metoder som Socialstyrelsen omtalar är röntgenundersökning av handleder och av visdomständer. Dessa båda metoder har dålig precision och en felmarginal på ca tre år åt vardera hållet.

I mitten av april rapporterar tidningarna om regeringens vårbudget i förhållande till flyktingsituationen. DN skriver att regeringen viker 455 miljoner kronor extra åt polisen och Migrationsverket för att hantera gränskontroller, avvisningar och bråk på asylboenden. Polisen ges ökade resurser för att stärka tryggheten, närpolisen förstärks och arbetet mot hatbrott prioriteras. Säkerhetspolisen ges utökade resurser för arbetet mot terrorism förstärks och Migrationsverket tillförs ytterligare medel för att öka säkerheten på asylboenden.

Aftonbladet skriver i april om Migrationsverkets nya plan för att minska våld och otrygghet på boendena som innebär att alla asylsökande ska få laga sin egen mat, få wifi och möjlighet till svenskundervisning.

Sammanfattning

De risker på asylboenden som media lyfter fram är externa hot, framförallt anlagda bränder, och interna hot, såsom våld, sexuella övergrepp och mord. Rapportering om externa hot är främst koncentrerad till hösten 2015, medan fokus skiftar till de interna hoten i början av 2016, särskilt efter mordet på Alexandra Mehzer i januari. Media lyfter fram rasism och minskad sympati för flyktingar som orsakerna bakom våldsvågen mot asylboenden.

Sverigedemokraternas agerande framstår också i media som en bidragande orsak till de externt anlagda bränderna på planerade asylboenden och HVB-hem. Media rapporterar att de anlagda bränderna orsakar oro och rädsla bland de boende, boendepersonal och bland de som bor i närområdet. Vidare rapporterar media om hur asylboenden ska skyddas genom att hemlighålla uppgifter om planerade asylboenden och genom ökad bevakning.

Enligt media så är orsakerna till våldet på asylboenden och HVB-hem den långa asylprocessen, trångboddhet, låg boendestandard, psykisk ohälsa och de boendes olika kulturella och religiösa bakgrund. Kristna lyfts fram som en särskilt utsatt grupp. Förövrigt diskuteras säkerhetsbrister på boenden, framförallt HVB-hem, och rutiner gällande åldersbedömningar.

4. Hot, våld, brott och risker på asylboenden utifrån officiell statistik

Sverige är, från ett globalt perspektiv, framstående vad gäller insamling av statistik och att hålla hög datakvalitet. Detta gäller framför allt befolkningsstatistik och sjukvårdsrelaterade register. Trots detta, finns mycket lite statistik om hot- och riskbilden på asylboenden och statistiken är generellt mycket bristfällig. Dels hade inte myndigheter etablerade system för att registrera brott eller händelser men det var också en period av extrem belastning för till exempel landets polismyndigheter. Därför bör nedanstående statistik avläsas med kunskapen om att det sannolikt enbart representerar en del av händelserna.

4.1 Bränder på asylboenden

Som ansvarig myndighet har myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) sammanställt data kring räddningstjänstens uttryckningar till asylboenden. En kortare rapport har skrivits av MSB (MSB 2016) och denna sammanfattas här.

I den reguljära datainsamlingen över räddningstjänstinsatser ingår inte ”asylboende” som alternativ till plats. Databasens fritext har därför retroaktivt sökts av. Hur denna sökning har skett framgår inte i detalj i MSB rapporten vilket gör det svårt att veta vilka avgränsningar som gjorts. Dock verkar olika kombinationer av ”asylboenden”, ”flyktingboenden” eller ”flyktingförläggningar” använts. Det framgår dock inte om HVB-hem eller transitboende inkluderas. Oavsett får det antas att samma avgränsningar har använts under hela studieperioden (2012–2016). Ett problem när fritext analyseras är att resultatet är kraftigt beroende på rapportörens kunskap, ordval och omkringliggande omständigheter. De omfattande medierapporter om bränder på asylboenden under hösten 2015 – våren 2016 kan till exempel ha påverkat rapporteringsbenägenheten hos landets räddningstjänster och detta lyfts som ett potentiellt problem i rapporten. Detta gäller i synnerhet då man i rapporten valt att inkludera ”planerade boenden”. Sannolikt har dessa inkluderats då media rapporterat om anlagda bränder på planerade asylboenden (Svenska Dagbladet 2015b). Det kan därför antas att i jämförelse mellan åren är sannolikheten stor att det finns ett mindre bortfall under åren 2015 – 2016 jämfört med tidigare år.

Mellan 2012 och 2014 skedde ca 20 bränder på asylboenden. Detta ökade till 78 under 2015 och fram till 2016-05-15, 39 stycken under 2016. Trots att denna ökning är avsevärd, för att korrekt jämföra år, måste dessa siffror sättas i relation till antalet asylboende. Tyvärr har information om antalet asylboenden inte varit tillgänglig. Istället har antalet bränder där räddningstjänsten varit på

plats delats med antalet asylsökande¹ boende på antingen anläggningsboende eller övrigt boende². Som syns i tabell 9, utifrån risken per asylsökande, så var risken högst under 2012 (tabell 9).

Tabell 9. Andel bränder där räddningstjänsten varit på plats (absoluta tal samt risken per 100 000 asylsökande) (MSB 2016; Migrationsverket 2016)

	2012	2013	2014	2015	2016
Antal bränder	21	18	24	78	39*
Risk (per 100 000 asylsökande)	75,2	49,1	43,5	58,1	**

*Siffror fram t.o.m. 2016-05-15

**Siffror för antalet inskrivna asylsökande 2016-05-15 har inte lyckats inhämtas från Migrationsverket

Ytterligare en faktor som ska tilläggas till tabell 9 är att det under 2015 och 2016 inte enbart kom fler asylsökande utan också fler ensamkommande barn. Medan antalet boende på anläggningsboende ökade med 37 % (från 52 674 till 72 249), ökade antalet på övriga boende (framför allt boenden för ensamkommande barn) med 1 114 % (från 2 534 till 28 245). Då antalet personer per boende är betydligt lägre på till exempel HVB-hem jämfört med anläggningsboende, bör det under 2015 och 2016 funnits procentmässigt många fler asylboenden. Därför är det mycket sannolikt att risken per asylboende var betydligt lägre under 2015 jämfört med tidigare år.

¹ För att förenkla har antalet asylsökande vid årsskiftet använts. För 2015 har därför antalet asylsökande 2015-12-31 använts, för 2014, 2014-12-31, osv.

² Förhållandevis många asylsökande väljer att bo hos släkt, vänner, bekanta, m.m. Då dessa individer inte bor på ett asylboende är inte bränder eller brott som drabbar dessa personer relevanta att ta med

Tabell 10. Brandorsak för bränder på asylboenden där räddningstjänsten varit på plats (MSB 2016)

		2012	2013	2014	2015	2016*	Total
Anlagd inifrån	N	7	7	2	11	10	37
	%	33,3	39	8,3	14,1	25,6	
Anlagd utifrån	N	2	1		16	1	20
	%	9,5	5,6	0	20,5	2,6	
Olycks- händelse	N	6	7	16	27	24	80
	%	28,6	38,9	66,7	34,6	61,5	
Suicid- försök	N	2	1	2	6	1	12
	%	9,5	5,6	8,3	7,7	2,6	
Okänd	N	4	2	4	14	3	27
	%	19,1	11,1	16,7	17,9	7,7	
Uppgift saknas	N	0	0	0	4	0	4
	%	0	0	0	5,1	0	
Total	N	21	18	24	78	39	180

*Siffror fram t.o.m. 2016-05-15

I MSB rapporten ingår också data om brandorsak. Som syns i tabell 10 var den vanligaste orsaken olyckshändelser under samtliga år och under 2015 var det anmärkningsvärt många bränder anlagda utifrån³.

Det är dock viktigt att notera att det är en omfattande variation mellan åren samt att talen är små. Detta innebär att samtliga årsvariationer sannolikt kan förklaras av slumpen. Det andra och viktigaste är att bränder på planerade asylboenden inkluderades i redovisningen. MSB rapporten togs fram då det under den perioden var omfattande medierapporter om anlagda bränder på asylboenden. I och med att fritextavsnitt analyserades, är effekten av media viktig att inkludera. Det kan därför inte uteslutas att det är högst sannolikt att räddningstjänster mer aktivt noterade byggnaders planerade syfte jämfört med tidigare.

Tyvärr redovisar inte rapporten skillnader mellan befintliga och planerade boenden vad gäller historiska trender, dock under perioden 2015 – 2016-05-15. Som syns i tabell 11 var en majoritet av bränderna som var anlagda utifrån på planerade boenden. Föga förvånande var en majoritet av bränder anlagda inifrån på bebodda boenden (tabell 11). Andel okända är i procentuellnivå som tidigare år (tabell 10).

³ Branden bedöms vara anlagd av person som befunnit sig utanför byggnaden. Antändning har skett av byggnadens utsida eller genom att brinnande föremål eller vätska har kastats in genom fönster, etc.

Tabell 11. Anlagda bränder på planerade och bebodda asylboenden där räddningstjänsten varit på plats (2015 – 2016*) (MSB 2016)

	Bebodda	Planerade
Anlagd inifrån	19	2
Anlagd utifrån	7	10
Okänd	12	5

*Siffror fram t.o.m. 2016-05-15

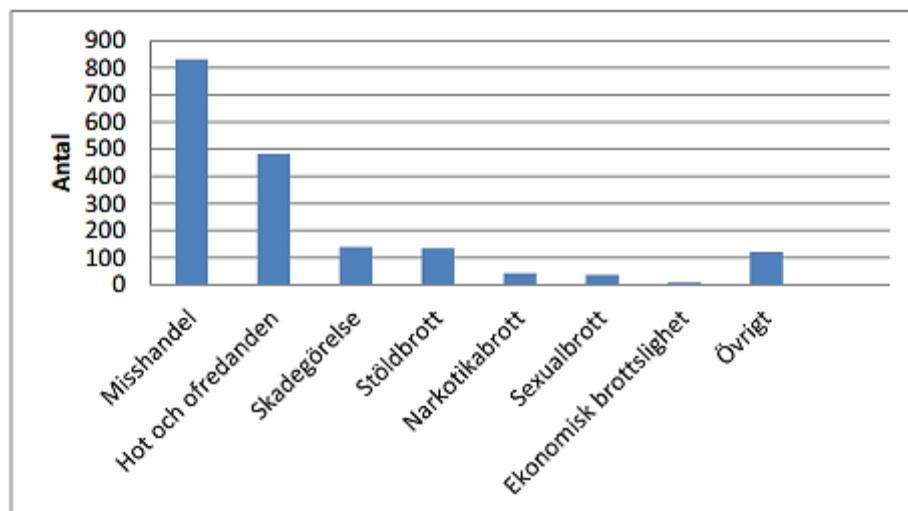
4.2 Anmälda brott från Polisens register

Under hösten 2015, då antalet människor som sökte sig till Sverige var som störst, startade polisen den nationella särskilda händelsen ”Alma”. Alma innefattar polisens arbetsuppgifter kopplat till migrantsituationen, såsom gränskontroller. Under arbetet med Alma skapades en särskild relationskod, R291, i polisens ärendehanteringssystem Storm⁴ med syftet att tillsammans med flera andra underlag skapa en lägesbild under insatsen (Polismyndigheten 2016a). Det material som genereras av R291 är förknippat med olika problem. Ett problem är att bedömningen om koppling till särskilda händelsen Alma görs av olika enskilda tjänstemän vilket betyder att användningen av relationskoden är en tolkning av patrullen på plats och operatören på ledningscentralen. Anledningen till att relationskoden används inkorrekt kan vara bristande kunskap om händelsen eller om relationskoden samt hög arbetsbelastning (Polismyndigheten 2016b). Detta problem blev uppenbart när vi av Polisen fick ett utdrag av händelserapporter⁵ relaterat till asylboende för året 2015. Siffrorna tyder på en kraftig underrapportering av platsen asylboende. Vi valde därför att inte redovisa den statistiken i denna rapport.

I februari kom Polisen ut med en egen rapport (Polismyndigheten 2016b) baserad på händelser registrerat i Storm och brott enligt Rar (polisens system för upptagning av brottsanmälningar och andra anmälningar) mellan 11 november 2015 och 31 januari där händelserna är manuellt granskade för att rensa bort kända felkällor. Rapporten visar att endast en procent av samtliga händelser som registrerats i Polisens händelseregister har med migrationen att göra. I rapporten framkommer även statistik från brottsanmälningsregistret Rar. Totalt har det under perioden anmälts 3287 brott med koppling till den särskilda händelsen Alma. Av dessa anmäldes 1799 brott på asylboenden.

⁴ **Storm** är ett resurs- och ärendehanteringssystem där händelserapporter upprättas över ärenden som inkommit till polisens ledningscentraler.

⁵ **Händelserapport** innehåller uppgifter om vad som hänt, var händelsen har inträffat och en löpande beskrivning i fritext över skeenden och beslut med mera under händelsens förlopp. En händelserapport förses med en händelsekod, som fungerar som en rubrik för händelsen.

Figur 4. Antal brottsanmälningar på asylboenden för perioden 20151111 – 20160131. (Polismyndigheten 2016b)

Figur 4 visar att misshandelsbrott utgör den vanligaste brottskategorin med 831 fall (cirka 46 procent), följt av hot och ofredanden med 484 anmäla fall (cirka 27 procent). Tillsammans utgör dessa kategorier ca 73 procent av de brott som anmälts på asylboenden under den aktuella perioden. Det har anmälts 159 brott mot asylboende av utomstående.

4.3 Hatbrott – Statistik från Brottsförebyggande rådet

Hatbrott är ett samlingsbegrepp på flera olika brott där motivet kan härledas till hat och fördomar mot en särskild grupp eller person. Det är ett angrepp på de mänskliga rättigheterna och människors lika värde. Hatbrott avser brotten hets mot folkgrupp och olaga diskriminering, men det kan också vara andra brott där motivet för brottet har varit att kränka en person eller en folkgrupp på grund av exempelvis ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse och sexuell läggning. Gärningspersonen som döms för ett brott med hatbrottsmotiv kan få en straffskärpning i samband med domen för den brottsliga gärningen (Polismyndigheten 2016c).

Brottsförebyggande rådets (BRÅ) definition av hatbrott är följande:

Brott mot person, grupp, egendom, institution eller representant för dessa, som motiveras av rädsla för, fientlighet eller hat mot den utsatta grundat på hudfärg, nationalitet eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning samt könsöverskridande identitet eller uttryck som gärningspersonen tror, vet eller uppfattar att personen eller gruppen har (Brottsförebyggande rådet 2016)

Statistiken som presenteras i tabellerna nedan är baserad på en urvalsundersökning. Antal och andelar består därför av uppskattade siffror, som kan skilja sig något jämfört med om en totalundersökning hade

genomförts. Det är också viktigt att tänka på att statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv endast redovisar anmälningar som har varit möjliga att identifiera som hatbrott med hjälp av den metod och definition som används (Brottsförebyggande rådet 2016). Då platsen asylboende endast finns med i BRÅs statistik från 2014 och framåt, finns ingen tidigare statistik att jämföra med. Statistiken för 2015 är mer detaljerad när det kommer till både motiv, huvudbrott och relation till gärningsman, vilket också försvårar jämförelserna något.

Under 2015 anmäldes 242 hatbrott kopplat till platsen asylboende vilket representerar tre procent av samtliga hatbrott i Sverige. Detta är nästan sex gånger fler än 2014 då endast 42 hatbrott på asylboende anmäldes. Majoriteten av hatbrotten som begåtts på eller mot asylboende är med främlingsfientliga eller rasistiska motiv och antalet anmälningar med detta motiv har ökat från 30 anmälningar år 2014 till 164 anmälningar år 2015 (se tabell 12). Begreppet främlingsfientlighet refererar till negativa attityder mot personer som invandrat till Sverige. Begreppet rasism är förknippat med biologisk rasism, vilket innebär principen om att människor går att klassificera i bättre eller sämre raser. BRÅ definierar begreppet främlingsfientliga/rasistiska hatbrott på följande vis:

Brott som begås på grund av rädsla för, fientlighet eller hat mot en person, grupp, dess egendom eller institution på grund av hudfärg, nationalitet eller etnisk bakgrund och som aktiverar en reaktion mot den eller dem som är, eller uppfattas vara, av utländsk eller svensk härkomst eller representanter för personer av utländsk eller svensk härkomst (Brottsförebyggande rådet 2016).

Tabell 12. Hatbrottsmotiv på asylboenden år 2014 och år 2015 (BRÅ 2016)

Hatbrottsmotiv	2014		2015	
	Antal	%	Antal	%
Främlingsfientliga/rasistiska	30	71	164	67
varav mellan minoritet	8	19	42	17
varav afrofobiska¹	6	14	14	6
Sexuell läggning	4	10	14	6
Kristofobiska och andra antireligiösa	8	19	58 ²	24
Islamofobiska³	-	-	6	2
Summa	42	100	242	100

¹Inkl. majoritet mot svarta och minoritet mot svarta.

² varav 26 (11%) kristofobiska hatbrottsmotiv och 32 (13%) andra antireligiösa.

³Islamofobiska, antisemitiska, transfobiska hatbrottsmotiv framgick ej på plats asylboende år 2014.

Till följd av avrundningar stämmer inte summeringen av tabellen med den skattade totalsiffran.

Under 2015 har tre procent av alla anmälningar med identifierade främlingsfientliga/rasistiska motiv i Sverige skett på eller mot asylboenden (BRÅ 2014) till skillnad från 2014 då det endast var en procent (BRÅ 2015)

Av de hatbrott som anmäldes med plats asylboende år 2015 var elva procent av kristofobiskt motiv och tretton procent av andra antireligiösa motiv, där bland annat brott mellan shia och sunnimuslimer ingår. Sju procent av samtliga kristofobiska hatbrott som anmäldes i Sverige år 2015 begicks på asylboende. Procentuellt sett så fördelar sig de olika hatbrottsmotiven för åren 2014 och 2015 relativt lika.

Tabell 13. Typ av hatbrott år 2014 och år 2015 (BRÅ 2016)

	2014		2015	
	Antal	%	Antal	%
Huvudbrott				
Våldsbrott	12	29	70	29
Hot/ofredande	22	52	92	38
Hets mot folkgrupp	-	-	24	10
Ärekränkning	-	-	8	3
Skadegörelse¹	-	-	30	12
Övriga brott²	8	19	18	7
Summa	42	100	242	100

¹ År 2014 ingick skadegörelse i övriga brott

² Övriga brott inkl. bland annat övriga bötesbrott (exempelvis olaga affischering)

Till följd av avrundningar stämmer inte summeringen av tabellen med den skattade totalsiffran.

Majoriteten av hatbrotten på asylboenden har varit hot och ofredanden. Båda åren var en tredjedel av brotten våldsrelaterade (se tabell 13). Båda åren 2014 och 2015 hade 52 procent av de anmälda brotten begåtts av en för offret bekant person (se tabell 14). Detta kan tolkas som att hälften av hatbrotten begås av externa förövare.

Tabell 14. Offrets relation till gärningsmannen år 2014 och 2015 (BRÅ 2016)

	2014		2015	
	Antal	%	Antal	%
Relation				
Kända	22	52	126	52
Okänd¹	-	-	90	37
Övriga²	20	48	14	6
Uppgift saknas³	-	-	12	5
Summa	42	100	242	100

¹ År 2014 ingår okända i kategorin "övriga"

² Inkluderar kollega, granne, serviceperson samt kund/klient.

³ År 2014 ingår uppgift saknas i kategorin "övriga"

Sammanfattning

Sammanfattningsvis verkar antalet bränder på asylboenden ha ökat under flyktingkrisen. I förhållande till antal asylsökande ligger dock siffrorna i linje med tidigare år och det är högst sannolikt att risken per boende är betydligt lägre jämfört med tidigare år. Den vanligaste orsaken till bränder, under flyktingkrisen, var olyckshändelser, följt av anlagda utifrån och okänt. Jämfört med tidigare år finns det en viss antydning till en ökning av externt anlagda bränder. Exkluderas bränder på planerade boenden är dock talen lägre jämfört med tidigare år. Utifrån insamlingsmetodiken och den sannolika påverkan från medierapporteringen kan det inte uteslutas att den noterade ökningen är falsk.

Polisens statistik över brottsanmälningar visar att 1799 brott på asylboenden har anmälts mellan 11 november 2015 och 31 januari 2016. Misshandelsbrott var den vanligaste brottskategorin med 831 anmälningar (cirka 46 procent), följt av hot och ofredanden med 484 anmäla fall (cirka 27 procent). Tillsammans utgör dessa kategorier ca 73 procent av de brott som anmälts på asylboenden under den aktuella perioden. Det har anmälts 159 brott mot asylboende av utomstående. Majoriteten av brotten är således mellan asylsökande.

När det gäller anmälningar av hatbrott på asylboenden, statistik från BRÅ, så har en ökning skett från 42 anmälningar under 2014 till 242 under 2015. För båda åren är det framförallt främlingsfientlighet och rasism som är motivet och den vanligaste brottstypen är hot och ofredanden. I drygt hälften av anmälningarna så är offret bekant med gärningsmannen, vilket innebär att knappt hälften av alla hatbrott begås av utomstående.

5. Kvalitativ intervjustudie

För att komplettera den bristande officiella statistik som finns inom området så genomfördes en kvalitativ intervjustudie för att få djupare information om vilka risker som finns på boenden, vilka som är mest utsatta och hur risker kan förebyggas på bästa sätt.

5.1 Metod

Grounded Theory (GT) har använts som metod i denna intervjustudie. GT är ett metodpaket som innebär systematisk generering av teori från data (Glaser 1998). Metoden är systematisk, tydlig och nära kopplad till empirin, samtidigt som den är flexibel och öppen. I GT ska forskningsfrågan vara öppen, såväl som forskaren. Datainsamling, analys och teorigenerering sker parallellt och fortgår till dess att mättnad uppstått, det vill säga när ytterligare datainsamlingar inte tillför ny information (Thorén- Jönsson 2014).

5.1.1 Datainsamling

Vi har genomfört totalt fyra kvalitativa intervjuer, tre individuella och en fokusgruppsintervju, med boendepersonal och andra professionella som arbetar nära asylsökande. Ett strategiskt urval genomfördes för att få en så bred bild som möjligt av förekommande risker på asylboenden. Det planerade urvalet anpassades under datainsamlingens gång, dels för teorigenereringen och dels för att några tänkta personer och myndigheter inte kunde delta.

Individuella intervjuer med två personer som arbetade på boenden, en på ett HVB-hem för ensamkommande flyktingbarn på landsbygden och en på ett asylboende i en stad, samt med en person med samordningsansvar på Röda korset har genomförts. En fokusgruppsintervju med professionella från Trygghetscenter; en polis, en räddningschef och en samordnare har utförts. I fokusgruppen deltog också en socialsekreterare.

Platsen för intervjun fick intervjupersonerna bestämma. Det skulle vara en plats som var trygg och praktisk för dem. En intervju genomfördes i asylboendets sällskapsutrymme av praktiska skäl för intervjupersonen. Tyvärr var det högljutt och det var vid flera tillfällen svårt att höra vad intervjupersonen sa.

En semistrukturerad intervjuguide användes som anpassades efter person som skulle intervjuas. Intervjuguiden reviderades inför varje ny intervju utifrån det som framkommit i den föregående intervjun. Intervjuerna spelades in och transkriberades ordagrant.

5.1.2 Analys

Analysen började med ett par genomläsningar av den transkriberade intervjun. Därefter genomfördes en öppen kodning där mening för mening analyserades och kodades. Koderna som hade något gemensamt grupperades och bildade preliminära kategorier. Under analysens gång skrevs minnesanteckningar för att bidra till en fördjupning i den fortsatta datainsamlingen och för den successiva teorigenereringen. Detta analysförfarande har skett efter varje intervju. Därefter påbörjades en selektiv kodning för att leda fram till en huvudkategori som alla kategorier kan integreras i.

Det finns fyra krav på förhållandet mellan teori och data. (1) Teorin måste passa data (*fit*); (2) Teorin måste fungera (*work*); (3) Teorin ska ha relevans för praktiker (*relevance*); (4) Teorin ska kunna modifieras av nya data (*modifiability*) (Glaser 1978).

5.1.3 Etiska överväganden

Intervjupersonerna fick muntlig information om studien när de tillfrågades om deltagande. Vid intervjutillfället fick studiedeltagarna skriftlig information och de fick skriva under en samtyckesblankett. I resultatbeskrivningen kommer intervjupersonerna inte att kunna identifieras. Studien med dnr 2016/313 har godkänts av Uppsala etikprövningsnämnd.

5.2 Resultat

Analysen resulterade i huvudkategorin *Från förväntan till lång väntan – Boendet och samhället i samverkan för riskminimering på asylboenden* som beskrivs nedan. Huvudkategorin har utvecklats från fyra underkategorier; (1) *individer i ny kulturell kontext*, (2) *boendet och personalens betydelse i det riskförebyggande arbetet*, (3) *strukturella och samhällsliga riskfaktorer* och (4) *lokalsamhällets betydelse i väntan*, vilka samtliga beskrivs i detalj nedan.

5.2.1 Från förväntan till lång väntan – Boendet och samhället i samverkan för riskminimering på asylboenden

I intervjuerna framkom att det förekommit få incidenter av bråk, våld eller bränder på boendena i länet. Detta var något som de intervjuade upplevde som förvånande med tanke på det stora antalet människor som bär på trauman från krig och flykt i kombination med den långa väntan på asylbesked i trånga boenden där flera olika nationaliteter, kulturer och religioner blandas. Anledningen till att det var relativt få incidenter upplevdes bero på att personal och ledning på de flesta asylboenden tillsammans med det omgivande samhället engagerat sig för att göra det bästa av den långa väntan på asylbesked. Personalens förståelse för de asylsökandes kultur och för deras ansträngda situation var en mycket betydande skyddsfaktor då det ledde till en ömsesidig respekt. Aktiviteterna som anordnades på boenden eller i samhället av engagerade organisationer och institutioner såsom Röda korset, Svenska

kyrkan och Rädda Barnen minskade risken för tristess och psykisk ohälsa som kan ses som riskfaktorer för konflikter. Information om svenska lagar och regler given av institutioner i lokalsamhället och av personalen var ett viktigt sätt att förebygga kulturellerade risker, såsom familjevåld. Boendet kan ses som länken ut i samhället. Samverkan mellan organisationer i lokalsamhället tillsammans med asylboendet och asylsökande blir därmed avgörande för hur väntetiden kommer att bli för de asylsökande.

5.2.2 Individer i ny kulturell kontext

I intervjuerna framkom att flyktingarna ofta har en stor förväntan över att komma till Sverige, men att denna förväntan många gånger förvandlas till besvikelse: *”De har bilder av hur det är att komma till Sverige och sedan funkar det inte som de tror eller känner igen”* (personal HVB-hem). Många lider av trauma från krig och flykt som förvärras av den långa väntan på besked om uppehållstillstånd. Många personer har också kommit ensamma till Sverige och är oroliga för sin familj som antingen befinner sig på flykt eller finns kvar i hemlandet. Förutom oron finns det en oerhört stark längtan efter sin familj.

De asylsökande möts dessutom av en total kulturkrock. Det är en stor krock med den svenska kulturen, men också med andra asylsökandes kultur, då flera nationaliteter, religioner och kulturer finns på samma boende och ibland till och med i samma rum. Att inte kunna göra sig förstådd eller förstå det nya språket försvårar situationen ytterligare.

I intervjuerna beskrevs en existerande hierarki bland asylsökande som finns på asylboenden. Det finns en hierarki mellan nationaliteter och mellan religiösa grupper, t ex mellan kristna och muslimer. Det finns också en hierarki inom en religion, som t ex sunni och shia. Dessutom så finns en hierarki inom familjen, där mannen står högst i rang. Hierarkin kan många gånger vara orsaken till konflikter på boenden. *”De har sån hierarki alltså. Och den som är smart och den som aldrig gör någonting själv får den som är yngst att springa ärenden och den med bäst kondis får vara den som får slåss”* (personal HVB-hem). Ibland har man blivit tvungen att flytta vissa ”styrande” individer, för att få en lugn miljö på boendet. I ett par intervjuer framkom att kristna, som är en minoritet bland de nyanlända, är trakasserade på vissa boenden. Det har också förekommit våld i familjen där mannen utövat våld mot kvinnan och/eller sina barn, något som är helt normalt i den kultur som personen kommer ifrån. I intervjuerna framkom att just kvinnor är svåra att nå när det gäller information och aktiviteter, trots att det är en grupp som verkligen behöver det.

”Kvinnorna är några som behöver väldigt mycket aktiviteter och förståelse, information. Om inte vi tar hand om det på rätt sätt och förstår deras situation så går det här över styr. Vi förstår inte det. Vi vill inte förstå det. De ska inte ha slöja, de ska inte vara islamtroende, det ska inte vara så det ska inte vara så. Så får vi inte säga. Vi måste hjälpa dem att förstå vår värld.” (personal Röda korset)

En annan kulturskillnad som har framkommit i intervjuerna är kommunikationsbeteendet. I många kulturer kommunicerar man ljudligt, yvigt och fysiskt, vilket av svenskar kan tolkas som att det är en allvarlig konflikt som pågår. Detta beteende förstärks ytterligare vid en argumentation; *”När två är lite oense så låter det som de sätter kniven i varandra” (personal asylboende).*

Matlagingskulturen ser också helt annorlunda ut då mat lagas med olja i stor utsträckning och med annan utrustning än vad vi har i Sverige. Dessutom är matlagning särskilt viktigt för kvinnorna. Många kvinnor har i sitt hemland haft som uppgift att handla och laga mat till sina barn och sin make. På de flesta boenden har de ingen möjlighet att laga sin egen mat då de inte har tillgång till ett kök. Detta har orsakat missnöje och en del konflikter i samband med det. *”Maten är också en problematik. Jag vet att vi har jättebra mat och vi äter själva maten varje dag, men de vill ju ha sin mat så som de har den hemma” (personal asylboende).* En del tål dessutom inte maten som serveras, då vi i Sverige ofta lagar mat med mejeriprodukter som de inte är vana. Ett resultat av detta är att de boende har införskaffat kokplattor som de har på rummen för att kunna laga sin egen mat.

Hur boendets ledning och personal tar hänsyn till och hanterar kulturskillnaderna som beskrivits i denna kategori blir avgörande för vistelsen på asylboendet och för vilka risker som kan uppstå. Detta tydliggörs i nästa kategori.

5.2.3 Boendet och personalens betydelse i det riskförebyggande arbetet

Boendepersonalens kompetens och förståelse – största skyddsfaktorn

I intervjuerna framkom att det har varit få incidenter av bråk, våld eller bränder på asylboenden i länet. När det förekom konflikter och bråk på boenden var det ofta småsaker som utlöste det, men oftast låg något mer allvarligt bakom, till exempel att den asylsökande fått reda på att en familjemedlem dött på Medelhavet eller att man fått avslag på asylansökan. Enligt informanterna var boendepersonalen en stor anledning till att det var relativt lugnt på boendena. De menade att boendepersonalen och ägaren/föreståndaren har en enorm betydelse för att minska risken för konflikter, våld och brand på boenden. *”Det har inte att göra med storleken på boendet ens en gång, det har att göra med personalen. Personalen är en oroshärd, om inte de är bra. Och framförallt om det inte går att prata med de som äger boendet” (personal Röda korset).*

Det viktigaste var att personalen hade förståelse och respekt för de kulturella olikheterna och för de boendes situation som flyktingar, vilket oftast resulterade i en ömsesidighet. Det var viktigt att vara empatisk men inte sympatisk, vilket var en svår balansgång för boendepersonal och volontärer. En intervjuperson menade att hjärnan behöver vara lika mycket involverad som hjärtat, att vi inte hjälper de nyanlända genom att enbart tycka synd om dem.

Det var också av stor betydelse att personalen var rättvis och inte favoriserade vissa personer eller familjer. Tydlighet var också något som framkom som betydelsefullt, att personalen informerar och framförallt förklarar varför något fungerar på ett visst sätt i Sverige. *”Man måste ställa krav, tala om vad som är respekt, så här gör vi i Sverige och vi förstår att ni inte gör så här i ert land, men hur ska vi hitta en medelväg att göra det här på. Bra boenden har den dynamiken. På dåliga boenden talar man inte med varandra”* (personal Röda Korset). Att boendet har tydliga regler och ramar för att det ska bli förutsägbart för de boende var något som framkom som viktigt i intervjuerna. Ett par personer uttryckte dock att ibland måste man som personal vara lite flexibel och gå utanför ramarna för att kunna hjälpa de boende. Det uttrycktes också att vissa regler snarare kan stjälpa än hjälpa. *”Ja, det är jättebra med ramar för att det ska kännas säkert för de här ungdomarna som inte allting flyter under fötterna på, men är det en korkad regel så är det ju dummare att ha den”* (personal HVB-hem).

Att ha personal med formell kompetens, till exempel utbildade socionomer, framhölls som en fördel. Det viktigaste var dock att personalen var empatisk och kompetent. Att personalen hade utländsk bakgrund ansågs oftast som en fördel, men ibland kunde detta vara en risk då det kan vara lättare för den personalen att favorisera boende med samma nationalitet och modersmål. Att ha kunskap om de olika kulturerna var dock centralt. En informant hade bott på den afrikanska kontinenten och hade stor nytta av det i sitt arbete. Det bidrog till en förståelse för kulturella olikheter som till exempel att hålla tider. *”Alla har ju ganska svårt med att förhålla sig till tid. Det är mest vi i Sverige som är så himla bekanta med klockan och hur den funkar. Fattar man inte det blir det också svårt”* (personal HVB-hem). Detsamma gäller kunskapen om skillnader i sättet att kommunicera. Om personalen blev rädda av den ibland mycket intensiva kommunikationen och ringde polisen så kunde det bidra till ett bristande förtroende för personalen.

Personal som agerade mer som vakter än medmänniskor sågs som en stor riskfaktor. *”Om jag ska gå omkring och vara plit så är det klart att jag får rymningar, stölder och slagsmål”* (personal HVB-hem). Vidare så framkom att ju mer skyddsåtgärder som förs in på boendet desto större risk för konflikter och våld. *”Vi har larmtelefoner men de har aldrig använts. Jag tror att ju mer man börjar rusta desto större är risken för att det smäller alltså”* (personal HVB-hem). Samma informant ansåg att personalen istället skulle behöva gå kurser i kommunikation för att öka kompetensen att kommunicera med ungdomarna.

Att inte ha tillräckligt med personal på boenden framkom som en risk, särskilt på HVB-hemmen, då det är viktigt att vara närvarande och finnas där för de ensamkommande barnen. Med brist på personal var det också svårare att få till utflykter. Kommunikation i personalgruppen sågs som en viktig faktor för att förebygga konflikter på boendet. *”Kan vi i personalen prata med varann, att vi har ordentliga överlämningar varenda skiftbyte, att vi ser till att vi bryr oss”* (personal HVB-hem).

Boendets fysiska miljö och placering

Vikten av boendets fysiska miljö och placering togs upp i intervjuerna. Framförallt trångboddheten togs upp som en riskfaktor, men samtidigt framkom det att det kan vara individuellt. I vissa kulturer är det vanligt att man sover tillsammans och det kan bidra till en känsla av trygghet.

”Många ungdomar, eritreanska till exempel, har inget problem med att blir trångt. De har sovit tillsammans med andra i hela sitt liv. Att bo själv är skitjobbigt. De kan sova två eller tre i en 90-säng för de vill sova tillsammans. De har alltid sovit tillsammans, med kompisar, kusiner och syskon. Så det blir jättekonstigt när de får eget rum” (personal HVB-hem).

Att placera människor med olika religiösa åskådningar och kultur i samma rum ansågs dock som en riskfaktor för konflikter. Det framkom också att det är en fördel om boendena har sällskapsytor så de boende har möjlighet att komma ut från sina trånga rum och umgås med andra. Placeringen av sällskapsytorna bör dock vara anpassat efter kultur. *”Det fanns boenden där kvinnorna inte vågade gå på toaletten för utanför toaletten fanns en liten möjlighet till att sitta. Där satt männen och då vågade inte kvinnorna gå på toaletten. Det där förstår inte vi. Men så är det ibland, inte för alla, men en del” (personal Röda Korset).*

Möjlighet att laga sin egen mat på boendet framkom som viktigt för de nyanlända. *”Det största och finaste man kan göra det är att låta våra asylsökande laga maten själva då och då. Då är de så lyckliga så” (Personal Röda Korset).* Samma informant menade att kvinnor som bor med sina familjer i campingstugor med små kök är mer nöjda än de som bor på stora ”all-inclusive” boenden, då de har möjlighet att laga sin egen mat och uppfylla en viktig del i sin roll som fru och mamma. På stora asylboenden där möjligheten för de boende att laga egen mat inte fanns köpte de boende ofta egna mikrovågsugnar och kokplattor, som ansågs vara en stor brandrisk. *”Kvinnorna lagar mat på sina elplattor i rummet som de köper. Där har vi den största risken. Det är en bomb nu, jag bara väntar att det ska ta eld någonstans” (personal Röda Korset).* En annan informant sa att i stort sett alla boende hade en kokplatta på sitt rum fastän det inte är tillåtet, men att personalen inte har någon rätt att klampa in och beslagta dessa. Han uttryckte att risker hela tiden behöver avvägas och om kokplattor gör de boende mer nöjda med tillvaron, vilket resulterar i färre konflikter, och att inget allvarligt händer, så får de boende ha kokplattorna på rummen.

Internetuppkoppling och smartphones har framkommit som mycket viktigt för de boende, särskilt för de ensamkommande. Det är framförallt så de håller kontakt med sin familj, släkt och vänner på andra platser i världen.

”Internetuppkoppling är viktigt. Det kostar ju inget via Viber och då kan man ju snacka. De är ju verkligen extremt fasta vid sina smartphones. Det är det första de köper när de samlat ihop pengar eller får av någon släkting eller bekant nånstans. En smartphone måste man ha” (personal HVB-hem).

Det framkom att boenden bör ligga centralt i en stad eller ort för trygghet och tillgänglighet. Boenden som ligger på landsbygden blir mer isolerade och beroende av bygden och dess invånare.

”Man är hänvisad till bussen och man har då inte pengar att åka buss och man tar sig inte dit och alltihopa detta... Och det här vad gäller med tryggheten är också om det finns lite mer centralt. Är det långt ut så att säga, då kan de hända saker på ett annat sätt. De som begår dumheter kan på ett annat sätt gömma sig också” (personal Trygghetscenter).

Strukturella och samhällsliga riskfaktorer

I intervjuerna har det framkommit att det finns risker som har med våra svenska lagar och vårt samhälle att göra. I intervjun med personal på HVB-hem så framkom att Migrationsverkets åldersbedömningar är godtyckliga och detta kan ha mycket stora konsekvenser för de boende. *”De bestämmer nu att de skriver upp... Helt jävla godtyckligt alltså... Man får inte veta på vilka grunder. De har inte gjort några åldersbedömningar. På vilka grunder skriver de upp åldern?” (personal HVB-hem).*

Det har tillkommit nya lagar för att begränsa mottagandet av flyktingar i Sverige som skapar oro bland nyanlända. När media rapporterat om detta har det hänt att nyheterna missuppfattats av de nyanlända på grund av begränsning i det svenska språket och har därmed skapat ytterligare förvirring och oro. Detta kan öka risken för konflikter på boenden.

Sociala medier har uttryckts som en riskfaktor för externt anlagda bränder och våld. Det har till exempel förekommit uppror om flyktingmottagandet på Facebook där man uppmuntrat till att bränna och vandalisera boenden. Via sociala medier har också vissa kommuninvånares oro för sexuella ofredanden intensifierats.

Lokalsamhällets betydelse i väntan

Från intervjuerna framkom den stora betydelsen av aktiviteter för de asylsökande för att minska tristessen som kan vara en riskfaktor för konflikter och psykisk ohälsa. Att få möjlighet att bearbeta sina upplevelser och få rätt stöd upplevdes viktigt. Majoriteten av aktiviteterna stod lokalsamhället för, såsom Röda korset, Rädda barnen, idrottsföreningar och kyrkan. Intervjupersonerna upplevde att engagemanget i lokalsamhället var mycket stort med naturliga mötesplatser som språkcafé, stickcafé och fotboll, men också psykosocialt stöd och svenskundervisning. Det var därför viktigt att boendena samarbetade med dessa aktörer och att aktörerna i sin tur samverkade med varandra för att aktiviteterna inte skulle krocka i för stor utsträckning. En intervjuperson uttryckte också att samarbete mellan de boende, boendet och det lokala samhället är viktigt för att aktiviteterna som startas och utförs ska vara anpassade efter nyanländas behov.

Samverkan mellan myndigheter, organisationer, institutioner och boenden var också av stor betydelse för att nå ut med viktig information. *”Det har varit många krafter som har jobbat med det här och kyrkan som exempel, frivilligorganisationer som har varit väldigt engagerade. Skolan har den information vi vill få ut. Skolan till exempel har ställt upp ypperligt!”* (Personal Trygghetscenter).

Att nå ut med viktig information om lagar, t ex om barnaga och kvinnomisshandel samt om olika risker som brand och trafik, har varit mycket betydelsefullt för att förebygga våld och skador. En del hinder för att nå ut med informationen har dock framkommit. En del människor har inte förstått tolkarna, då exempelvis arabiskan har specifika dialekter. Det har också varit svårt att nå kvinnorna då de inte haft möjlighet att medverka för att de har ansvaret för barnen. Röda korset har dock löst detta genom att ordna aktiviteter för barnen som volontärer övervakar i samband med kvinnogrupper, vilket har ökat deltagandet av kvinnorna i olika aktiviteter. Trygghetscenter hade en framgångsrik strategi för att nå ut med information till nyanlända genom att nyttja den hierarki som fanns på boendet. Man samlade de personer på boenden som var ”styrande” till ett informationsmöte så att de sedan kunde sprida informationen på sina boenden.

Det framkom också från ett par intervjuer att informationen behöver gå i båda riktningar. De menade att svenskar också behöver information om de nyanlända för att få kunskap om deras kulturer och situation. *”Kunskap om varandra. Kunskapen är väldigt viktig i alla lägen... med kunskap övervinns rädsla”* (Personal Trygghetscenter). Ett exempel som kom fram under en intervju var att flera personer på ett äldreboende på en ort inte vågade gå och handla för de trodde att de skulle bli utsatta för våld. Personal på Trygghetscenter åkte ut och informerade de äldre och uppmuntrade sedan några asylboende att besöka äldreboendet.

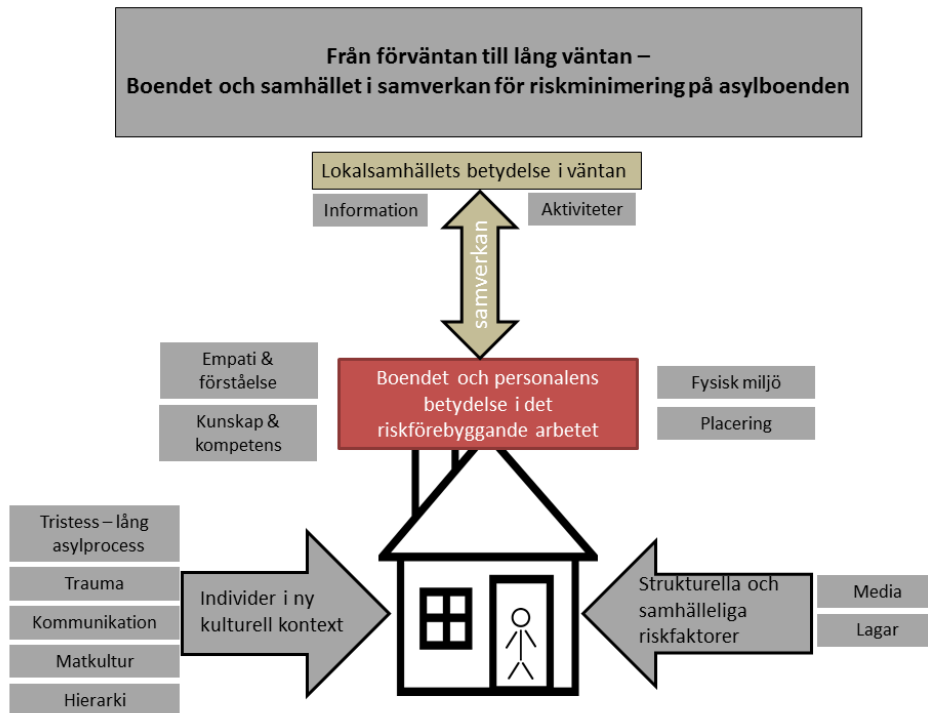
Under hösten 2015 när det var många blivande HVB-hem och asylboenden som brann arbetade Trygghetscenter aktivt med att riskinventerade varje boende för att förebygga bränder.

”Just det här att förebygga anlagda bränder, den biten, den var vi lite oroliga för... Då var vi ute och tittade på alla boenden, alla ställen. Hur såg det ut runtomkring? Är det buskage nära väggarna? Finns det soptunnor som man slänger saker i som kan ta eld? Hur ser det ut?” (personal Trygghetscenter)

Inga externt anlagda bränder hade förekommit i den aktuella kommunen och inte heller vandalisering eller annat våld mot asylboenden.

Sammanfattning

För att sammanfatta och illustrera risk- och skyddsfaktorer på asylboenden har en modell utvecklats (figur 5).

Figur 5. Resultat från kvalitativa intervjuer genomförda med Grounded theory som metod

Modellen illustrerar riskfaktorer på individnivå såsom, tristess, trauma och kulturrelaterade faktorer, men också risker på strukturell och samhällsnivå, såsom nya lagar som begränsar invandring samt medias påverkan. Asylboendets/HVB-hemmets personal kan med empati, förståelse, kunskap och kompetens och i samverkan med det omgivande lokalsamhället, som bistår med information och aktiviteter, göra den långa väntan under asylprocessen värdig och därmed minska risker som konflikter, våld och bränder på boenden.

6. Diskussion

6.1 Hot- och riskbilden

Utifrån medieanalysen, den statistiska genomgången samt intervjuerna kan en hot- och riskbild ses som till stor del är betydligt annorlunda mot den som media uppvisat. Sett från ett incidentperspektiv, kan hot- och riskbilden på de svenska asylboendena dels fördelas på orsak (olyckor, våld och självskadande beteende), men också om incidenterna skett internt (av eller mellan asylsökande) eller externt (på något sätt i relationen med resten av samhället). Som tydliggjorts i den statistiska genomgången, är den officiella statistiken mycket bristfällig när det gäller incidenter på asylboenden. Dock kan vissa slutsatser dras.

6.1.1 Olyckor

Frekvensen av olyckor på asylboende har varit svår att överblicka, då ingen sammanställd statistik funnits. Migrationsverket har en viss datainsamling men denna data omfattar all deras verksamhet från ett arbetsmiljöperspektiv och inte från de asylsökandes perspektiv. Denna data innefattar dessutom inte incidenter som skett på upphandlade boenden vilket gjort att den inte kunnat användas.

Under intervjuerna framkom inga specifika olycksrisker förutom en bekräftelse av den stora problematiken kring brandrelaterade olyckor och tillbud. Dessa brandrelaterade riskerna är starkt kopplade till att många asylsökande vill ha möjlighet att laga egen mat och att de därmed köper köksplattor som de har på sina rum.

6.1.2 Våld

Medan bristande statistik funnits med avseende på olyckor, finns något bättre statistik på våldsområdet, åtminstone anmäld våld. Under den studerade perioden var misshandelsbrott den vanligaste brottskategorin, följt av hot och ofredanden. Tillsammans utgör dessa kategorier ca 73 procent av samtliga brott på asylboenden vilket tydligt visar att våld är den vanligaste incidenttypen på asylboenden. Den absoluta majoriteten av dessa brott är mellan asylsökande, något som också bekräftats av intervjuerna.

Anlagda bränder har skett, både interna och externa. Om det har skett en ökning av anlagda bränder är osäkert, dels pga omfattande metodologiska problem i datainsamlingen men också att variationen jämfört med tidigare år ligger inom den slumpmässiga variationen. Externt anlagda bränder var dock betydligt vanligare på planerade boenden snarare än bebodda. I sammanhanget ska det dock konstateras att sett från ett riskperspektiv var risken för att ett asylboende skulle utsättas för en anlagd brand mycket liten

och att de bränder som anlagts på ett bebott boende sannolikt var anlagda av asylsökande.

6.1.3 Självskadande beteende

Statistik på självskadande beteende som till exempel självmord och självmordsförsök registreras av socialstyrelsen. Självskadande beteende, som leder till sjukhusvård, kan dock inte sorteras på asylsökande. Fullbordade självmord på asylboenden är också problematiska att identifiera. Genom polis eller rättsmedicinalverket kan det vara möjligt att identifiera asylsökande men detta kräver omfattande djupstudier. Detta har inte varit möjligt och därmed kan det inte frekvensen eller risken för självskadande beteende kartläggas i denna rapport.

Sammanfattning

På en övergripande nivå kan det därför konstateras att det skett många incidenter på asylboenden, men sannolikt inte fler än i en motsvarande population i svenska samhället. Under 2015 kom en grupp som motsvarade 2% av Sveriges befolkning, dvs en väsentlig populationsökning som ledde till en ansevärd belastning på samhällets resurser. Samtidigt var enbart 1% av alla polisrelaterade händelser relaterade till flyktingkrisen, dvs något mindre än vad som skulle kunna antas. Sammanlagt kom över 160 000 asylsökande och för att sätta dessa siffror i ett mer förståeligt sammanhang så kan man tänka att om alla asylsökande från 2015 bildade en stad hade den staden varit Sveriges fjärde största, efter Stockholm, Göteborg och Malmö.

Dock är även denna jämförelse haltande. Demografin i flyktingpopulationen var vitt skild från en stad med motsvarande storlek. En mycket stor del av populationen var män och i åldern 18–44 år, mycket på grund av en ”flyktstrategi” där tanken varit att familjen återförenas efter asylprövandet. I och med att män traditionellt sätt är överrepresenterade i vissa typer av incidenter (i synnerhet våldsrelaterade) skulle en överrepresentation inom dessa typer av händelser vara förväntat.

Slutligen, en mycket viktig faktor när brott och polishändelser diskuteras är att om inredning, fönster eller liknande går sönder vid en incident måste detta polisanmälas för att ägaren till asylboendet ska få ersättning från försäkringsbolag. Detta innebär att antalet polisanmälningar kommer med automatik att vara högre jämfört med en normal population.

6.2 Riskökandefaktorer

Många av de flyktingar som valde att söka asyl i Sverige under flyktingkrisen hade mycket svåra upplevelser bakom sig så som tortyr, förföljelse, diskriminering och separation. Dessa typer av upplevelser påverkar naturligtvis deras hälsotillstånd negativt. Men dessa individer är också otroligt driftiga och företagsamma. Att ta sig bort från en krigszon flera hundra mil bort, riskera en

farofylld flykt över medelhavet samt genom Europa där död varit nära förestående samt lyckas ta sig till Sverige, kräver mod, kraft och vilja.

De händelser som de asylsökande varit med om, kombinerat med att komma till ett nytt land med annan kultur och andra regler, innebär att många faktorer finns för konflikter och risker. Utifrån framför allt intervjuerna har därför ett antal riskfaktorer identifierats.

6.2.1 Migrationsverkets placeringsstrategi

En riskfaktor som identifierats är den placeringsstrategi vad gäller asylsökande som anammats i Sverige. Trots likheterna i deras berättelser, vad gäller situationen i hemlandet och flykten till Sverige, finns en stor heterogenitet i gruppen asylsökande. Som framkom i bakgrunden är flyktingarna från många olika länder, även om en majoritet är från tre länder. Likaså, även om en majoritet är vuxna män, har det kommit män, kvinnor, gamla och unga. Slutligen, även om en majoritet sannolikt är muslimer (eftersom dessa typer av uppgifter inte får registreras enligt svensk lag kan det bara antas att så är fallet utifrån vilket land individerna kommit från) finns det en stor blandning av religionstillhörighet bland de asylsökande.

Enligt de svenska asylprocessreglerna tas bara hänsyn till vissa skäl i placeringen på asylboende. I synnerhet gäller detta gravida, mycket små barn samt sexuell läggning. I övrigt tas inte någon hänsyn till bakgrund. Att detta inte görs verkar vara en riskfaktor för hot eller våld mellan asylsökande. Statistiken, intervjuerna och medierapporterna påvisar att kristna upplever sig särskilt utsatta. Dessutom kommer många flyktingar från krigszoner där olika grupper (såsom Sunni- eller Shiamuslimer) är i konflikt med varandra. Att sedan placera dessa personer på samma asylboende eller till och med i samma rum är oerhört riskabelt för konflikter.

6.2.2 Den långa väntan

Att ha genomgått traumatiska händelser, innan och under flykten, innebär att många asylsökande i Sverige uppvisar tecken på post-traumatisk stress. Depression och självmord är också överrepresenterat bland asylsökande (Sundvall et al 2015; Pfortmueller et al 2016). Tidigare forskning har visat att asylprocessen, särskilt avslag på sin ansökan, en lång väntetid och att inte kunna arbeta, har stor påverkan på hälsan. Forskning har också visat att vistelsens längd på asylboenden påverkar hälsan negativt (Hallas et al. 2007; Lauritzen & Sivertsen 2012). Också för barns hälsa har det framkommit att tiden på boendet har stor betydelse för den psykiska ohälsan då livssituationen är osäker. Livet stannar upp i väntan på besked om asyl (Lauritzen & Sivertsen 2012).

Då dubbelt så många människor sökte asyl under 2015, jämfört med 2014, har handläggningstiden för asylärenden ökat avsevärt. Den exakta tiden, eller en genomsnittlig väntetid, uppger inte Migrationsverket men medierapporter uppger att det tar åtminstone ett år till att asylprocessen påbörjas (Dagens

Nyheter 2016). Under denna tid är den asylsökande hänvisad till ett asylboende någonstans i Sverige utifrån ovannämnd placeringsstrategi. Kombinationen av en lång väntan, trångboddhet samt en sammanblandning av kulturella bakgrunder ökar risken för konflikter och liknade, betydligt.

6.2.3 Tristessen

Som nämnts tidigare krävs en oerhörd ansträngning för flyktingar att ta sig till Sverige. Dock, när flyktingar tilldelats en plats på ett asylboende, drabbas de asylsökande av en omfattande tristess. Enligt regelverket är möjligheterna för asylsökande att ha någon form av sysselsättning starkt begränsat. Då en överväldigad majoritet av asylsökande kommer från kulturer med mycket begränsade statliga, sociala skyddsnet finns en kultur av att i synnerhet män ska försörja sin familj. Att frånta männen denna möjlighet kan vara en oerhörd riskfaktor för konflikter asylsökande emellan, i synnerhet när väntetiden förlängs.

Att asylsökande inte har möjlighet till sysselsättning är också en betydande riskfaktor för antagonism mot asylsökande, då vissa svenskar upplever att asylsökande enbart lever av staten. Att förbättra, förenkla och uppmuntra möjligheterna till sysselsättning skulle alltså kraftigt förbättra riskbilden.

6.2.4 Kvinnornas roll

Också för kvinnorna infaller ofta en tristess på asylboenden. Sannolikt som ett resultat av bl.a. ersättningsmodellen till entreprenörer samt andra byggnadsrelaterade regler, väljer ofta entreprenörer av asylboenden att inte tillåta att de asylsökande ska få laga mat eller städa själva.

Att inte ha möjligheten till egen matlagning framkom som ett stort problem. Delvis påverkade detta de asylsökande med att de blev sjuka av att äta mat de inte tålde eller var vana vid men framför allt påverkades kvinnorna som ofta har en stark identitet i att sköta om ett hushåll och sin familj. Detta leder ofta till att de asylsökande själva inhandlar kokplattor för att trots allt laga maten själv. Då matlagningstraditioner och utrustning skiljer sig åt, är brandrisken överhängande och en stor del av automatlarm och brandtillbud kan återknytas till denna typ av otillåten matlagning.

6.2.5 Åldersbedömningar

Nivåerna av ensamkommande, asylsökande barn som kom till Sverige under 2015/2016 översteg tidigare nivåer med mycket stor marginal. Många av de ensamkommande barnen var nära 18 år i ålder och det fanns också vuxna som försökte söka asyl som barn. I media rapporterades mycket om de åldersbedömningar som gjorts för att avgöra om individerna var under 18 år. Åldersbedömningsmetoden som används har en erkänd felmarginal på tre år åt båda håll och personal på HVB-hem upplever att det finns en godtycklighet i bedömningarna.

Att barn och vuxna blandas på HVB-hem, kombinerat med en lång asylprocess samt (enligt personalen) godtyckliga åldersbedömningar är en betydande risk för våld (mellan asylsökande och mot personal), sexuella övergrepp och liknande problematik.

6.3 Skyddsfaktorer

Utifrån medieanalys och framförallt från intervjustudien har, förutom riskbilden och riskfaktorer, också ett antal skyddsfaktorer identifierats.

6.3.1 Boendepersonalens betydelse

Den tydligaste skyddsfaktorn som identifierades var boendepersonalens betydelse. Kunskapen och förståelsen hos personalen kring kulturella skillnader ansågs ha mycket stor betydelse och det var viktigt att personalen visade respekt för de boende då det resulterade i en ömsesidighet. I intervjuerna framkom också att boendets ägare/föreståndare är viktig för samverkan med det omgivande lokalsamhället för information och aktiviteter. På så vis blir boendet länken ut i samhället och skapar en mer värdig väntetid för de asylsökande.

Även i media har personalen framkommit som viktig för att förebygga risker. Det är framförallt den formella kompetensen hos personalen samt att det ska finnas tillräckligt med personal som har lyfts. I media framkom det ett behov av att rusta för konflikter; att personalen bör ha bättre beredskap för att klara av våld och hot samt att det bör finnas fler väktare och ordningsvakter på boenden. I intervjuerna framkom dock rustning som en riskfaktor för mer konflikter och våld. Istället framkom det i intervjuerna att kommunikationskompetens var en viktig skyddsfaktor. Personalen skulle behöva kurser i empatisk kommunikation istället för självförsvar.

6.3.2 Ett anpassat boende

En annan viktig skyddsfaktor är boenden som är anpassade efter de asylsökandes behov och kultur. Enligt en tidningsartikel i Aftonbladet (2016) vill Migrationsverket se en förändring av möjligheterna för sysselsättning och egen matlagning för asylsökande för att minska våld och otrygghet på boenden. Migrationsverkets nya plan var att låta asylsökande laga sin egen mat, få wifi och möjlighet till svenskundervisning. Huruvida denna förändring genomförts och permanentats är inte känt men skulle detta införas skulle det sannolikt minska risken för olyckor och konflikter genom att påverka tristessen samt förstärka kvinnornas roll.

Dessa förslag lyftes också i intervjuerna. Bra boenden som exemplifierades i intervjuerna hade en dialog med de boende kring vilken mat som skulle lagas och ett rullande schema för matlagning. Detta skulle också kunna förebygga införskaffandet av kokplattor. Vikten av wifi framkom också då de asylsökande håller kontakt med sin familj och sina vänner som befinner sig någon annanstans i världen över Viber eller andra kostnadsfria kommunikationskanaler över internet.

Flexibilitet kring rumsplacering lyftes också i intervjuerna. Vissa vill bo många i ett rum medan andra vill bo enskilt. Placeringen bör därför anpassas efter individernas behov i så stor utsträckning som möjligt.

Det är också av vikt att boendet är anpassat utifrån de traditionella könsrollerna. I intervjustudien framkom att vissa boenden hade sällskapsytor precis utanför toaletten, så kvinnorna inte vågade gå dit då det satt män utanför. I Barnombudsmannens (2016) rapport Barn på flykt beskrivs flickor som bor ensamma på boenden med endast pojkar som särskilt utsatta. De diskrimineras vad gäller gemensamma utrymmen och sysselsättning. De känner sig också mycket ensamma och otrygga och önskar boenden med endast flickor. Barnombudsmannen skriver i rapporten att de är starkt kritiska till att flickor placeras på boenden med endast pojkar och även att barn placeras på boenden där de är ensamma om att komma från ett visst land eller tala ett visst språk. Detta gäller även för vuxna och är något som beslutsfattare måste ta hänsyn till.

6.3.3 Asylsökande, boendet och lokalsamhället i samverkan

Aktiviteter är den största skyddsfaktorn för att motverka tristess. En del aktiviteter sker på boenden men det mesta sker ute i samhället av engagerade människor som arbetar ideellt i frivilligorganisationer, föreningar och inom kyrkan. Därför är samverkan mellan boendet och civilsamhället mycket viktig. I intervjuerna framkom att det är viktigt att de boende till viss mån är involverade i planeringen av aktiviteter så att aktiviteterna kan anpassas utifrån deras behov.

Samverkan med lokalsamhället för att förmedla information har också framkommit som betydelsefullt. Trygghetscenter som intervjuades berättade om deras informationsarbete ute på boenden som innehöll allt från så kallad "blåljusinformation" till att belysa jämställdhets- och jämlikhetsfrågor. Trygghetscenter jobbade också med att informera ortsborna om flyktingsituationen och om de asylsökande för att på så vis förhindra rädsla och främlingsfientlighet. Det är viktigt med kunskap om varandras olika kulturer för att få en ökad ömsesidig förståelse.

Trygghetscenter drog nytta av hierarkin på boenden i sitt brottsförebyggande arbete samt för att nå ut med information genom att använda sig av de personer som var "styrande" på boenden. Att samverka med boenden och de boende på detta sätt visade sig vara mycket effektivt.

6.4 Metoddiskussion

Medieanalysen har varit en bra utgångspunkt i denna studie och som ett bra komplement till annan data. Medierna har bidragit med mycket information kring framförallt riskerna, men också om säkerhetsarbetet kring externa och interna hot och risker. Att endast utgå ifrån medierapportering skulle dock ge en skev bild av verkligheten då främst negativa, ovanliga händelser lyfts fram.

Som beskrivits tidigare så har det varit en utmaning att hitta tillförlitlig statistik kring risker på asylboenden. Vi har varit tvungna att sälla och endast använda oss av den statistik som kan ge en någorlunda sanningsenlig bild av läget.

Utifrån intervjustudien har vi fått en djupare kunskap av vilka skydds- och riskfaktorer som finns på boendena. I stort sett samma faktorer har lyfts fram under samtliga intervjuer, vilket tyder på en samstämmighet hos intervjupersonerna. Resultaten från intervjustudien kan dock inte generaliseras då intervjuer med totalt sju personer ifrån ett och samma län har genomförts. Bilden kan därför se annorlunda ut i andra län och orter även om vi inte har några indikationer på detta.

6.5 Framtidsrisker

Som avslutning till denna rapport vill vi lyfta en framtidsrisk som obehandlat kan orsaka stora problem i framtiden.

Den 20:de juli 2016 beslutades det att begränsa anhöriginvandringen och även chansen till familjeåterförening. Medan konventionsflyktingar har fortsatt rätt till familjeåterförening har de personer som bedöms som alternativt skyddsbehövande inte samma regler. Oavsett synen på regeländringen är det anmärkningsvärda att man genomförde en retroaktiv förändring så att den gäller alla asylsökningar som kom in efter den 24 november 2015.

I praktiken innebär denna regeländring att många flyktingar (framför allt syriska) påverkas dramatiskt. Många av dessa alternativt skyddsbehövande asylsökande valde medvetet Sverige då möjligheten till permanent uppehållstillstånd samt en säker familjeåterförening varit lovad. Detta var också en av de stora anledningarna till att en majoritet av asylsökande var män i 18–44 års åldern, då man inte velat utsätta sina familjer för en livsfarlig flykt. En retroaktiv förändring, tillsammans med Dublinförordningens eliminering av möjligheten att söka asyl i ett annat EU land, gör att många män kommer att få tidsbegränsad uppehållstillstånd och mista möjligheten till att återförenas med sin familj. Deras familjer kommer därmed att antingen vara fast i en krigszon, på ett flyktingläger eller tvingas till en livsfarlig flykt till Europa.

Då handläggningstiderna för tillfället är långa har denna regeländring inte fått fullt genomslag ännu men kommer med stor sannolikhet ha omfattande hälsoeffekter. Vi bedömer att det finns en stor risk att konsekvenserna av denna regeländring kan ha stora effekter på både vålds- och självmordsbilden bland asylsökande.

7. Referenser

Aftonbladet (2016) *Ska möta frustration – med mat och wifi*.

<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article22662428.ab>

Barnombudsmannen (2016). *Barn på flykt*.

<https://www.barnombudsmannen.se/globalassets/dokument-for-nedladdning/publikationer/barn-pa-flykt---barns-och-ungas-roster-om-mottagandet-av-ensamkommande.pdf>

BRÅ (2016). *Hatbrott 2015*. Brottsförebyggande rådet. 2016:15

https://www.bra.se/download/18.3c6dfe1e15691e1603eb65e3/1474958157817/2016_15_Hatbrott_2015.pdf

BRÅ (2015). *Hatbrott 2014*. Brottsförebyggande rådet. 2015:13.

https://www.bra.se/download/18.3f29640714dde2233b1bd975/1438687979405/2015_13_Hatbrott_2014.pdf

Dagens nyheter (2016). *Ett års väntan på asylutredning*. Hämtat 2016-11-20

<http://www.dn.se/nyheter/sverige/ett-ars-vantan-pa-asylutredning/>

Eur-Lex (2013). *Europaparlamentets och rådets förordning (eu) nr 604/2013*.

Hämtad 2016-10-12 från URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/ALL/?uri=CELEX%3A32013R0604>

Expressen (2013). *Nytt beslut: Alla syrier får stanna i Sverige*. Hämtad 2016-

10-12 från URL: <http://www.expressen.se/nyheter/nytt-beslut-alla-syrier-far-stanna-i-sverige/>

FN 2016. *Fakta om Syrien*. Hämtad 2016-08-20 från URL:

www.sverigeforunhcr.se/syrien

Glaser, B. G. (1998). *Doing grounded theory: Issues and discussions*. Mill Valley, CA: Sociology Press.

Glaser, B. G. (1978). *Theoretical sensitivity: Advances in the methodology of grounded theory*. Mill Valley, CA: Sociology Press.

Hallas, P., Hansen, A. R., Stæhr, M. A., Munk-Andersen, E., & Jorgensen, H. L. (2007). Length of stay in asylum centres and mental health in asylum seekers: A retrospective study from Denmark. *BMC Public Health*, 7(1), 1.

Hallin, H-E. & Hallström, J. (2003). *Mediekunskap & Mediekommunikation*, Falköping 2003.

Höijer, B. (2009). Risk. I: Berglez, P. & Olausson, U. (red.). *Mediesamhället: centrala begrepp*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Graneheim, U. H., & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse education today*, 24(2), 105-112.

Jarlbrog, G. (2004). *Krisjournalistik eller journalistik i kris? En forskningsöversikt om medier, risker och kriser*. Stockholm: Krisberedskapsmyndighetens temaserie, nr1.

Kantar Sifo (2015). *Förtroendebarmetern 2015*. Hämtad 2016-11-10 från URL: <https://tns-sifo.se/rapporter-undersokningar/fortroendebarmetern-2015>

Krippendorff, K. (2004). *Content analysis: An introduction to its methodology*. Sage.

Lauritzen, C., & Sivertsen, H. (2012). Children and families seeking asylum in northern Norway: Living conditions and mental health. *International Migration*, 50(6), 195-210. doi:10.1111/j.1468-2435.2012.00774.x

Migrationsinfo.se (2016). Hämtad 2016-12-10: <http://www.migrationsinfo.se>

Migrationsverket (2016). Hämtad 2016-11-01: <http://www.migrationsverket.se>

MSB (2016). *Lägesbeskrivning kring bränder i flyktingboenden*. https://www.msb.se/Upload/Kunskapsbank/Olycksundersokningar_ovrigt/Lages_beskrivning_kring_brander_i_flyktingboenden_2012-2016.pdf

Olofsson, A. (2009). Kommunikation och risk. I: Olofsson, A. & Öhman, S. (red.). *Risker i det moderna samhället: samhällsvetenskapliga perspektiv*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Pfortmueller, C. A., Schwetlick, M., Mueller, et al (2016). Adult asylum seekers from the middle east including Syria in central Europe: What are their health care problems? *PloS One*, 11(2), e0148196.

Politologerna (2015). *Lucka #9: Gränskontrollerna gör troligen att färre söker asyl*. Hämtad 2016-10-12 från URL: <https://politologerna.wordpress.com/2015/12/09/lucka-9-granskontrollerna-gor-troligen-att-farre-soker-asyl/>

Polismyndigheten (2016a). *Fortsatt fokus på migrantsituationen*. Hämtad 2016-08-20 från URL: <https://polisen.se/Aktuellt/Nyheter/2016/Jan-Mars/Feb/Fortsatt-fokus-pa-migrantsituationen/>

Polismyndigheten (2016b). *Bearbetning av händelserapporter och brottsanmälningar, Alma*. Hämtad 2016-05-10 från URL:

https://polisen.se/PageFiles/615116/Antal_handelserapporter_och_brottsanmalningar.pdf?epslanguage=Automatisk

Polismyndigheten (2016c). *Hatbrott - lagar och fakta*.

<https://polisen.se/Lagar-och-regler/Om-olika-brott/Fakta-om-hatbrott/>

Regeringen (2016). *Förslag om att tillfälligt begränsa möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige*. Hämtad 2016-10-13 från URL:

<http://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2016/02/forslag-om-att-tillfalligt-begransa-mojligheten-att-fa-uppehallstillstand-i-sverige/>

Savadori, L., Savio, S., Nicotra, E., Rumiati, R., Finucane, M., & Slovic, P. (2010). Expert and public perception of risk from biotechnology. I: Slovic, P. *The feeling of risk: new perspectives on risk perception*. London: Earthscan.

Sundvall, M., Tidemalm, D. H., Titelman, D. E., et al. (2015). Assessment and treatment of asylum seekers after a suicide attempt: A comparative study of people registered at mental health services in a Swedish location. *BMC Psychiatry*, 15(1) doi:10.1186/s12888-015-0613-8.

Svenska Dagbladet (2016). *Tove Lifvendahl: Migrationsverket backar om asylboenden*. Hämtad 2016-10-10 från URL:

<http://www.svd.se/migrationsverket-backar-om-asylboenden>

Svenska Dagbladet (2015a). *Sänkta krav på brandskydd vid asylboenden*. Hämtad 2016-10-12 från URL: <http://www.svd.se/sankta-krav-pa-brandskydd-vid-asylboenden>

Svenska Dagbladet (2015b). *Ny brand på planerat asylboende*. Hämtad 2016-09-10 från URL: <http://www.svd.se/ny-brand-i-asylboende>

Sveriges Radio (2014). *Asyl Skaraborg - jakten på ett nytt liv. Fler flyktingar på samma yta*. Hämtad 2016-10-12 från URL:

<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=97&artikel=5990920>

Thorén-Jönsson, A. L. (2014). Grounded theory. I *Tillämpad Kvalitativ Forskning Inom Hälso- och sjukvård*. Granskär M, Höglund-Nielsen B, (Red). Lund: Studentlitteratur.

Time (2016). *Here's What You Need to Know About Afghanistan's Security Challenge*. Hämtad 2016-11-10 från URL:

<http://time.com/4434668/afghanistan-security-challenge-taliban-isis/>

UNHCR (2016). Hämtad 2016-11-10 från URL: <http://www.unhcr.org/>

UNHCR (2015). *Worldwide displacement hits all-time high as war and persecution increase*. Hämtad 2016-11-10 från URL:

<http://www.unhcr.org/558193896.html>

